

עונג שבת

יודוך אחיך

'עונג שבת' התיישב לשיחה מיוחדת עם הבנים, התלמידים והמקורבים שעדיין לא מפסיקים מלספר אודותיו • המאבק ב'מזרחי', ההערכה הרבה למרן הגר"ע יוסף זצ"ל, התפילות המשותפות שפסקו, והרגע שגילה כי אזל הכסף בחשבון הבנק

נקי הדעת

צוהר לעולמו הרם של ראש הישיבה זצ"ל • ההתנגדות למכשיר הטלפון, הצומות עם המשגיח, הנסיעה במונית, תחרות היקיצה ומסירות הנפש למען חינוך ילדי ישראל

יין המשומר

'עונג שבת' נבר בארכיונים של מקורבו הרב אבינועם צבי ותיעד את התמונות הנדירות שמתפרסמות לראשונה ויוצרות פסיפס מרהיב לתשעים שנות תורה • בלעדי

בארץ יהודה

גליון זיכרון במלאות שלושים שנה להסתלקותו לשמי רום של ראש ישיבת 'פורת יוסף' מרן הגאון רבי יהודה צדקה זיע"א

מרן הגר"ש"מ עמאר שליט"א
וזאת ליהודה

מרן הגר"ע יוסף זצ"ל
מי ייתן תמורתו

מי ייתן תמורתו

"דברי הספד על ידיד נפשי רב הפעלים לתורה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף"

כשלמד בעיון תשובתי בענין זה, ראה שהבאתי כמה אחרונים שדחו חומרא זו בשתי ידיים, אז נחה דעתו. והפסח הזה שעבר עליו, עבר בשמחה ובחדוה כדת וכהלכה. תנצב"ה.

ועמך כולם צדיקים

רבתי האברכים ובחורי החמד של הישיבה, דעו כי אתם מיועדים להיות מריצי תורה של קהל הספרדים ועדות המזרח, ולתפוס מנהיגות בעם ישראל, דעו כי עם ישראל לשבטיו משתוקק לדברי תורה בהלכה ובאגדה, כי אנו מרגישים בזה למראה עינינו, בחדש אלול, היינו נוסעים מעיר לעיר בכל רחבי הארץ, למסע התעוררות, ובכל אתר ואתר היו אלפים נוהרים למקום המיועד של העצרת, לשמוע דברי תורה והתעוררות לקראת הימים הנוראים, למשל אני מגיע לשם בשעה אחת עשרה או שתיים עשרה בלילה, כי היו המארגנים לי את העצרות ההם, לוקחים אותי בשנים או שלשה מקומות בכל לילה, וכשמגיע למקום האחרון, רואה אני לפני צבור גדול למאות ולאלפים הצמאים לדבר ה', שכבר היו יושבים משעה שמונה בערב, ושמעו דברי אלהים חיים מכמה תלמידי חכמים, ועדיין יושבים ומחכים עד לשעה מאוחרת הנ"ל, וכששומעים דברי התורה וההתעוררות פיהם פערו למקוש, כאילו לא שמעו ד"ת מעולם. ואחר סיום הדרשות עומדים כולם על רגליהם לקבלת עול מלכות שמים, וכשאומרים "שמע ישראל" עיניהם זולגות דמעות כיום הכפורים. וכן אומרים בהתלהבות את שאר הפסוקים "ה' מלך ה' מלך", ורק אחר ששמעו קדיש "על ישראל" היו פונים לבתיהם. ועמך כולם צדיקים.

אני מספר לכם כל זה, כדי שתדעו איך ישראל משתוקקים לשמוע את דברי ה', והעם הזה זקוק לכם, ועליכם לשקוד על דברי תורה ולגדול בתורה בהלכה ובאגדה, כדי שתוכלו לבצע את המשימה הקדושה הזאת, שאין לך דבר גדול יותר ממזכה הרבים, וכל אחד ואחד מכם עליו לומר בשבילי נברא העולם, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, (תנא דבי אליהו רבה פרק כה), והיינו ראש האבות אברהם אבינו שהיה מוסר נפשו בכפו לקרב את בני האדם לצור מחצבתם, וכמו שכתוב בישעיה (נא, א), שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה', הביטו אל צור חוצבתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם. ועליכם לעשות את המשימה הקדושה הזאת להשיב רבים מעון ולהחזיר בתשובה את קהל עדת ישראל.

מי יתן תמורתו

בספרי (סוף פרשת וילך) כיון שמת משה היה יהושע בוכה ומתאבל עליו ימים רבים, עד שאמר לו הקב"ה, כמה אתה בוכה ומתאבל, וכי לך לבדך הוא מת, והלא גם לי מת, ואבל לפני מיום שמת שנאמר (ישעיה כב, יב), ויקרא ה' אלקים צבאות לבכי ולמספד, והוא גנוז לחיי העוה"ב. וביאר בנו של הגאון רבי יצחק מאיו (בעל שרשי הים), בהספדו על מר אביו בספר דרכי הים (דף רד ע"ב), כי ההספד על צדיק בא מכמה בחינות, יש הספד שאדם מספיד על שנפטר לו אדם גדול, והוא בוכה על אבדת עצמו, ויש הספד שהוא משום צער השכינה בפטירת הצדיק. והנה יהושע שבכה ידע הקב"ה הבוחן כליות ולב, שהוא על אבדת עצמו שאבד ממנו מורו ורבו, ושוב לא יוכל לפתור כל ספיקותיו, ולכן א"ל הקב"ה וכי לך לבדך מת, הלא גם לי מת, כי גלה כבוד מישוראל, מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און, וזה צער השמים, וגם השכינה בוכה ומתאבלת, והיה לך לבכות ביתר שאת על צער השכינה. אף אנו צריכים לבכות בפטירתו של צדיק יסוד עולם גדול בתורתו ובזיכוי הרבים שלו, ובענותו, מי יתן לנו חליפתו מי יתן לנו תמורתו.

אולם זאת היא נחמתינו שהשאיר אחריו בני תלמידי חכמים יקרים ומריצי תורה כמותו, ולא נאמר בו מיתה אלא שכינה. (ב"ב קטז.). השי"ת יזכנו בקרוב לתחיית המתים, וזכותו תעמוד לנו לבל נוסף לדאבה עוד, והיה המחנה הנשאר לפלטה גדולה.

בגמרא שבת (קנג.) אמר ליה רב לר' שמואל בר שילת אחים לי בהספדאי דהתם קאימנא. המנוח כידוע מסר נפשו להריץ תורה בתלמידים, מלבד שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר כדי להוכיח ולהשפיע על עם ישראל שיחנכו את בניהם בתלמודי תורה, לא שקט ולא נח בראותו עוני עמו, וירא בסבלותם (הרוחני). ועתה איבדנו את רבי סימון, לן יאות למבכי לן יאות למספד מי יתן לנו חליפתו מי יתן לנו תמורתו. בכל מקום שהייתי מופיע לדרוש בדברי תורה ומוסר בתוקף תפקידי (ראש"ל רב ראשי לישראל), היה מקדימי שם, בבחינת שכינה קדמא ואתאי (ברכות ו.).

ללכת בדרכיו

רב שהיה גדול הדור (תוס' ביצה ט.) השקיע כל מרצו וכוחו ללמד תורה לעם ישראל, ובא לבקש מר' שמואל בר שילת, לחמם את לבב התלמידים במוסר השכל להמשיך באותה התלהבות של לימוד התורה ברשפי אש שלהבת יה, למען יחזקו ולמען ילמדו ליראה את ה', כי אינני מת ואני עומד על עמדי ועומד לימינך, למען תשכיל להמשיך ללמד תורה לעם ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה יג.): "משה רבינו לא מת, כתיב הכא וימת "שם" משה, וכתב התם ויהי "שם" עם ה'. מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש". וזהו דהתם קאימנא, אני ניצב לסייע לך בעבודת הקודש, ללמד את בני יהודה קטן, להיות גבורי כח במלחמתה של תורה. כך רבותי, עליכם האברכים והבחורים היקרים להתאזר בכל עוז לשקוד על לימוד התורה, ללכת בדרכי הגאון המנוח לזכות את הרבים ולהשפיע על הדור שלנו, לקבוע עתים לתורה, לחנך את בניהם לתורה, ומעשה אבות יעשו בנים. וכמאמר חז"ל (שבת קנג.) א"ל רבי אלעזר לרב, איזהו בן העוה"ב, אמר לו כתוב (בישעיה ל כא), "ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר, זה הדרך לכו בה, כי תאמינו וכי תשמאלו", שלכן על התלמידים להתמסר ללימוד התורה, כמו שהיו נוהגים לשקוד על התורה בימי ראש הישיבה, כאשר היתה באמנה אתו. עלילות מחיל אל חיל, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

יודיו ביום ירושלים

הגאון רבי בן ציון אבא שאול, היה ניצב לימינו של הגאון המנוח, ושיתוף הפעולה שהיה ביניהם כראשי הישיבה היה להפליא בכבוד ובענוה. זכורני כי בשנת תשכ"ז בעת שקמה מלחמה של מלכי ונשיאי הערבים נגד מדינת ישראל, הירדנים פתחו באש מרגמות ותותחים והפגזו את ירושלים, (עד שגבר ישראל על אויביו, וירושלים העתיקה שוחררה מחיילי ירדן, וישראל עושה חיל וזכינה להשתלט עליה), ואני והגר"צ שאול בהיותנו אז שכנים, נאלצנו לרדת למקלט, ובכל משך הזמן שהיינו במקלט, עד יעבור זעם, עסקנו בתורה בהתלהבות רבה, ולא שמנו לב להפגזות הנוראות אשר סביבנו. וכשיצאנו מן המקלט, אמר ר' בן ציון הואיל ונעשה לנו נס, בעזה"י בלי נדר ביום כ"ח אייר, שבו היתה תשועת ישראל, לא נאמר יודיו כיום שמחה והודאה להשי"ת, וכשהגיע להתפלל בישיבה, באותו יום, הנה הגאון המנוח ר' יהודה צדקה זצ"ל, מטעם הכמוס עמו, הביע דעתו לומר יודיו בכ"ח אייר, ורבי בן ציון למרות הכל החריש ולא ניסה להתנגד לר' יהודה צדקה, כי היה ר' בן ציון מתבטל לפניו בענוה יתרה. וכבוד הגאון המנוח היה גדול בעיניו, ולכן זכו להרמת קרן התורה, ולהגדיל תורה ולהאדירה.

ויאמר יהודה צדקה ממני

ועדותי נאמנה, שכאשר יצא לאור ספרי "חזון עובדיה" מהדורה תניינא, בפרוס הפסח בשנת תשנ"א, כיבדתי בו את ידידי הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל. ושם נדפסה תשובתי בענין אכילת המצה בליל פסח, שאין צורך לתת כזית המצה בפיו, ולבלעו בבת אחת, אלא אוכל מעט מעט עד שיסיים כל הכזית. כשנפגשתי עמו לאחר הפסח, התחיל לבדך אותי בטומס של ברכות. ואמר עוד, שכל ימיו היה לו סיוט בליל פסח על דבר אכילת המצה בבת אחת, שהיה כמעט נחנק מאכילה זו, בגלל שכן כתבו כמה אחרונים להחמיר, ומהם הבן איש חי, ורק

עשרה ניסיונות

ובכלם לא מצאתי שדרשו כן, וע"ש בפירש"י בחומש וביומא (דף ג' ע"ב), רק כאן בפסוק שלפנינו לך לך פירש רש"י להנאתך ולטובתך. והוא פלא. ושור"ד שדבריו לקוחים מרבנו בחיי (ר"פ שלח לך) ושם הזכיר שלח לך אנשים, קח לך מכל מאכל, עשה לך שתי חצוצרות. ע"ש. ואולי ט"ס בדברי הגרי"ח שכ' קח לך סמים, וצ"ל מכל מאכל. ואחר שנים הראוני בזוהר (ויקהל דף רי"ט סע"א) שדרשו קח לך סמים להנאתך ולתועלתך, ושם (ע"ב במוסגר) וכן אוקמוה בפסל לך וכו' אף הכי לך להנאתך ולטובתך. ואפשר שכצ"ל "אוף הכי לך לך להנאתך ולטובתך", כפירש"י כאן. ודו"ק. וע"ע בתוספות שבסוף זוהר פקודי (דף רע"ב ע"א) גבי עשה לך שרף לתועלתך. ע"ש.

לך לך מארצך.

מכאן מתחילים עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו ע"ה, ומסיימים ולך לך אל ארץ המוריה (לקמן י"ט ב'), ובזה נסגר המעגל. ונלע"ד שעשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו ע"ה, הם כנגד עשר ספירות, וזה פרט: (א) אור כשדים כנגד כתר, שהשליכו נמרוד לכבשן האש על דבר האמונה, וברכת המינים כנגד ספירת הכתר כנודע. (ב) לך לך מארצך להודיע טבעך בעולם, לפרסם חכמתך, כנגד ספירת חכמה. (ג) ויהי רעב כנגד ספירת הבינה, שממנה ניזונים הבנים. (ד) ותקח האשה בית פרעה, וע"כ כן ולאברהם היטיב בעבורה, כנגד חסד. (ה) מלחמת המלכים, כנגד גבורה. (ו) מעמד בין הבתרים שהראהו שעבוד מלכויות ואח"כ יצאו ברכוש גדול, כנגד תפארת. (ז) המילה, כנגד ספירת היסוד. (ח) וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה, כנגד נצח, שאח"כ נצחו. (ט) גרש האמה הזאת וגו' כי לא יירש וגו', כנגד ספירת הוד. (י) העקידה כנגד מלכות, שבה הובטח וירש זרעך את שער אויביו, ומלכים מחליצין יצאו, ולכן כתיב בה אברהם אברהם ב"פ גימטריא מלכות. נמצא שעשרה ניסיונות כנגד עשר ספירות שכל אחד כלול מעשר, הרי ק' כמנין לך לך. וע"ז כתוב אל ארץ המריה חסר ו', כמנין עשר פעמים שם הוי"ה.

ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו' ואעשך לגוי גדול.

רמז כשתהיה בן מאה שנה כמנין "לך לך" אז ואעשך לגוי גדול, שנולד לו יצחק. (בעל הטורים). ואמרת דרך הלצה כי בצבא קובעים פרופיל לחיילים לא יותר מ-97, ונוהגים לומר הסיבה כי כולם עברו ניתוח של מילה בילדותם וזה גורע 3 אחוז מהבריאות שלהם, ולכן לחיילים דרוזים שאינם נימולים נותנים פרופיל 100. ולשלול זאת באה מצות מילה בפרשת לך לך שהיא בגימטריא מאה, לומר שאעפ"כ לא יחסר מבריאותך דבר (ועיין להיעב"ץ בריש ספר מגדל עז, ונשמט בכל הדפוסים המאוחרים). וזהו שאמר (י"ז א') התהלך לפני והיה תמים, שתהיה תמים בבריאותך, ולא יקרה לך שום נזק ח"ו ע"י המילה. ולקמן (י"ז כ"ד) כתבתי על נוסח הברכה בא"י כורת הברית, שלכאורה היל"ל כרת הברית בלשון עבר כמו גאל ישראל. אלא בא לרמוז שבכל פעם שנימול ילד מילדי ישראל, הקב"ה עוזר בידו של המוהל וקורת עמו הברית, כמ"ש רז"ל על פסוק וקורות עמו הברית (נחמיה ט' ח'), שהקב"ה סייע לאברהם במילתו (והובא בפירש"י ישן בסוף הפרשה). ע"ש. וכן הוא תמיד שלעולם יש סייעתא דשמיא ביד המוהל, ולזה אומרים "קורת" הברית, בלשון בינוני.

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וגו'.

בירחון אור תורה (שנה ח' עמ' רנב) פירסמתי תשובה לשאלה דלהלן: אמר לו הקב"ה לאברהם לך לך מארצך וכו' ואינך חייב בכבוד אביו. ע"ש. ולכאורה לדעת מרן ביו"ד (סימן ר"מ סעיף י"ח) חייב לכבד את אביו אפילו רשע? – והתשובה מבוארת, דאדרבא מדאיצטריך למימר ליה ואינך חייב בכבוד אביו יש ללמוד דדוקא הכא דגלי קרא, אבל בעלמא חייב בכבוד אביו אע"פ שהוא רשע וכפסק מרן ז"ל. וכ"ה להדיא במדרש רבה פרשת לך לך (פל"ט פ"ז) והובא בברכ"י (סימן רמ"א סק"ד) שאמר לו הקב"ה לאברהם לך אני פוטר מכיבוד אב ואם ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם, ומצינו כיו"ב ביו"ד (סימן ר"מ סעיף י"ג) שתלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם, שכן לא נענש יעקב אבינו על י"ד שנה שהיה לומד בבית שם ועבר, וה"ל דכוותה. (זה תמצית דברי הכותבים באו"ת שם. ואני הוספתי): לאור האמור יובן יפה מ"ש למעלה בסוף פרשת נח וימת תרח בחרן, וסמך ליה ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו', ובאמת לפי חשבון שנותיו של תרח חי עוד אח"כ שנים רבות ועיין רש"י שם, אלא שנתכוון הכתוב להעלים הדבר לפום ריהטא, שלא נלמד ממנו בעלמא לפטור הבן מכבוד אביו רשע, דהכא שאני שהוא גזירת מלך. וזו כוונת מדרש רבה (שם) דמסיים: ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחילה וימת תרח בחרן ואח"כ ויאמר ה' אל אברהם. ע"ש. ודו"ק.

ומוה"ר ר' סוסו כהן צ"ל תירץ שדברי מרן ביו"ד אמורים במקום שהבן יושב אצל אביו רשע שחייב בכבודו, אבל מ"מ ניתן לו רשות (אם אביו רשע) ללכת משם למקום אחר שלא יתבייש ממעשיו. ע"כ. ומעין דוגמא בש"ע יו"ד שם (סימן ר"מ ס"י) ושם (סעיף ז') בהגה ובבאה"ט (ס"ק י'). ע"ש.

וחכם אחד כתב אלי להוכיח כדעת הטור והרמ"א ביו"ד שם שאינו מחוייב לכבד אביו רשע, ממה שאמרו בסנהדרין (דף ה' ע"ב) רבי חייא חזייה לההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות וכו' אמר ליה אבוה דההוא גברא גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו, וע"ש בפירש"י. וכיצד יאמר כן הבן על אביו, ואיה כבודו ומוראו לומר עליו גבה עינים וכו'. אלא ש"מ שאין חובה לכבד אביו רשע ככה"ג שהוא כהן שנשא גרושה. ואל תתמה על החפץ, שלמדנו דין זה מדברי ההוא גברא, שכיו"ב למד הרמב"ן בפרשת בהר סיני (ויקרא כ"ה סוף פסוק ז') להלכה מדברי הרשע והריקא. ע"ש. ואזדא לה שאלת הרמ"ה בסנהדרין שם למאי נ"מ ממעשה זה. ע"ש. עכ"ל. ואני אומר אם באנו להוכיח משם, יש להוכיח יותר מהכתובים שאמר יונתן בן שאול ע"ה עכר אבי את הארץ (שמואל א' י"ד כ"ט), ואביה בן רחבעם אמר על אביו: ורחבעם היה נער ורך לבב (דה"ב י"ג ז'). ועל כרחך דאין ללמוד מזה, דקושטא דמיתלא קאמרי לפי דעתם, וה"ל קושטא דמיתלא קאמר שאביו גבה עינים ונתן עיניו בגרושה וכו', עם שלכתחילה ודאי אסור לומר כן.

לך לך.

כתב הגרי"ח בספרו עוד יוסף חי (דרושים, בד"ה נמצא מהלך): להנאתך ולטובתך, וכמ"ש על פסוק שלח לך אנשים, וכן על פסוק קח לך סמים, וכן עשה לך שתי חצוצרות כסף, שבכל אלה דרשו לך להנאתך ולטובתך. ע"ש.

ושבתה הארץ

על 'אוצר בית דין'
ו-'היתר מכירה'

וזאת ליהודה

את הטלפון הלך בכל הבית במתח כאריה בתוך סוגרו, ראה שאשתו מעט עונה ואחר כך רק מקשיבה, ולבסוף התחילה לבכות, בוכה ובוכה מבלי לדבר, רק מקשיבה ובוכה, בכי עמוק ועצום שאי אפשר להרגיעו, כך זה נמשך זמן רב. כשהשיחה נגמרה סגרה את הטלפון וישבה בחוסר אוניס, לאחר שהתחזקה מעט, בא אליה בעלה ואמר לה תגידי לי מה עושים. אמרה לו אשתו 'אתה יכול ליסוע לאן שאתה רוצה ולכמה זמן שאתה רוצה, מהיום והלאה, באהבה, ברצון ובשמחה אני אעשה הכל בבית'. אמר לה איך זה, תגידי לי מה הרב אמר לך, אך היא אמרה שאינה יכולה לספר.

כך במשך שנים האשה לא דיברה ולא סיפרה את תוכן השיחה, רק עתה ששמעה שרבי יהודה צדקה נפטר יכלה לספר לבעלה על כך, והוא בא כולו רועד לספר לי את הדברים. וכך סיפרה שאמר לה רבי יהודה צדקה - תשמעי ביתי, אני יודע על עצמי שקרוב הזמן שלי, ובמצב זה שאדם מתקרב ליומו הוא לא משקר, תאמיני לי שאני מדבר איתך אמת לאמיתה, אין לך מה לפקפק, וכך האריך בענין זה עד שהשתכנעה. ואמר לה אני נותן לך הבטחה, ולא סתם הבטחה, אלא בהתחייבות ובשבועה, שאם תעזרי לתלמוד תורה הזה שישמשיך להתקיים, שילדי ישראל ילמדו תורה, אני אדאג בע"ה שכשתגייע לעולם האמת אעלה אותך שתהי במחיצתי, ואני נותן לך התחייבות על כך. ושוב חזר על הדברים והסביר, אך לא הסתפק בזה עד שלבסוף אמר לה 'אני משביע אותך שאם אחרי מאה ועשרים תראי שלא מעלתי אותך, תתבעי אותי בבית דין של המעלה, אל תוותר'. כשמענה האשה את דבריו של הרב, התחילה לבכות. והרב חזר ואמר לה 'תבטיחי לי', אך האשה התביישה, וכי תאמר לראש הישיבה שתתבע אותי בבית דין של מעלה. אבל רבי יהודה צדקה דרש ממנה ולא עזב אותה עד שהבטיחה לו. אמר לי בעלה מארגן הכנס, שמאז, מאותה שיחה, בכל מה שהיה צריך אשתו עזרה לו בכל עניני התלמוד תורה, וגם הרב צדקה היה עוזר לו.

מזה רואים מהי המעלה הגדולה של זיכוי הרבים, כמה גדול הכח של זיכוי הרבים. קדושי עליון, החכמים והרבנים הגדולים שיודעים את הערך של המצוות, הם יודעים מה זה זיכוי הרבים, הם יודעים ומבינים עד היכן זה מגיע. רבי יהונתן אייבשיץ מעיד בלשון כמו של שבועה, שבכל מה שהוא עושה אין דבר חשוב כמו אותה שעה של זיכוי הרבים.

כשהגאון הגדול רבי יהודה צדקה הסתלק לעולמו, עשו כנס גדול לכבודו בצפת והוזמנו לשם. לא גדלתי בירושלים ולא כל כך הכרתי את הרב, היו איזה הזדמנויות שהייתי אצלו, אך אין זה דומה למי שלמד אצלו ובפרט למי שלמד בישיבה שלו. כשהגעתי לשם נישא אלי מארגן הכנס ואמר לי שיש לו תלמוד תורה בצפת, וביקש לספר לי איזה ענין שהיה בלבו, ולא סיפרו עד היום כדי שאני אספר את זה בדרשה בשביל לעזור את הרבים.

וכך היה המעשה: כשהוא הקים את התלמוד תורה בצפת, היה צריך לזה כסף רב. בפרט בהתחלה כשנמקמים מוסד זה קשה יותר משום שאינו מוכר אצל הרשויות, אין הכנסות, ההורים כולם קשיי יום, בקושי מתפרנסים ואי אפשר לקחת מהם דבר. בתחילה כיתת רגליו כאן בארץ להשיג כסף לתלמוד תורה, ראה שזה לא יכול להספיק ולכן נסע לחוץ לארץ, טרח ונסע למרחקים ולבסוף בא עם כמה פרוטות. עבר עוד זמן מה ואמרו לו חבריו שאין ברירה, או שישגור את התלמוד תורה או שילך שוב לחוץ לארץ להביא כסף, וכך עשה שלוש פעמים. לאשתו היה קשה מאוד עם הילדים הקטנים ועם הבדידות, וביקשה מבעלה שלא יסע יותר. לפני שהקים את התלמוד תורה הוא הלך לרבו, רבי יהודה צדקה, לקחת ממנו עצה, ורבי יהודה חיזק ובידך אותו שיעשה ויצליח. כשאשתו אמרה לו שלא יסע יותר, וראה שלמרות כל ההפצרות היא לא מוכנה, הלך בחזרה לרבי יהודה צדקה ואמר לו שהוא סוגר את התלמוד תורה. רבי יהודה נבהל ושאל מה קרה, סיפר לו האיש את מה שאמרה לו אשתו, שהיא מתחננת בעד נפשה ועומדת בתוקף שלא יצא לחוץ, ואם יצא כל הבית ייהרס ומי יודע לאן יגיעו. הרב בירר את הענין לעומקו ובאמת ראה שהבעיה היא בעיה קשה. ישב הרב וחשב שאל עוד שאלות וחשב לעומק במשך זמן ארוך איך לפתור את הבעיה הזאת. לבסוף התעודד הרב ואמר לתלמידו, סע לביתך לחיים טובים ולשלום, וכשתגייע לבית תתקשר אלי ותאמר לאשתך שאני רוצה לדבר איתה. התלמיד לא הבין מה בדיוק הרב יכול לעשות, מרוב שראה את עמדתה של אשתו פחד שמא הרב יאמר לה לוותר והיא תאמר לרב לא, הרהר בזה הרבה וניסה לרמוז לרבי יהודה שאולי לא כדאי. אמר לו הרב אין לך מה לדאוג, תעשה מה שאמרת לי. נסע התלמיד לביתו, התקשר לרב ואמר לאשתו שראש הישיבה רבי יהודה צדקה רוצה לדבר איתה. מהרגע שנתן לאשתו

על פי ההלכה, פירות הגדלים בשנה השביעית הם הפקר ומותר לכל אדם לקטוף מהם כמות קטנה לשימוש ביתי, ואסור לסחור בהם. אולם כיוון שרוב הפירות גדלים במטעים הרחוקים ממקום-מגוריהם של הצרכנים, פותחה מערכת המעבירה את הפירות אל הצרכנים תוך גביית הוצאות הטיפול בלבד. מערכת זו נקראת בשמה התורני 'אוצר בית דין'.

אופן יישומה בפועל של התקנה משתנה בין בתי הדין, כך שישנן קבוצות המקבלות אוצר בית דין מסוים, ודוחות אוצר בית דין אחר ובשל כך, גם מחיר הפירות והירקות הללו, יכול להיות שונה בין אוצר בית דין אחד לאוצר בית דין אחר. לדעת מרן הרב בן ציון אבא שאול, מי ששומר על שדהו - גם אם עושה את זה באמצעות "אוצר בית דין" - לא קיים את מצוות הפקרת הפירות, "אלא צריך להפקיר פירותיו לגמרי, שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול". ואם לא יכול להפקיר לכל היום, לפחות יפקיר לכמה שעות, כדי שלא להפקיע דין הפקר דאורייתא.

החזרה לארץ הקודש מקיבוץ הגלויות, הציבה בראש סדר דיני השביעית את אחת הסוגיות הסבוכות ביותר בהלכות שביעית: סוגיית היתר המכירה, שיסודותיו נטועים בדבריהם של גדולי הפוסקים אשכנזים וספרדים.

היתר מכירה זה מהווה פתרון הלכתי לביצוע פעולות האסורות בשנת השמיטה, הנעשה באמצעות מכירת הקרקע לגוי, שקרקעותיו אינן צריכות לשבות בשנת השמיטה. על פי ההיתר, האדמות החקלאיות של ארץ ישראל נמכרות לגוי למשך שנת השמיטה. על פי התומכים בהיתר זה, הפירות הגדלים בשדות המכורים אינם קדושים בקדושת שביעית ועל כן ניתן לסחור בהם ולייצאם אל מחוץ לארץ ישראל.

היתר המכירה מבוסס על כך שהאדמה החקלאית נמכרת לגוי, ועל כן חלים עליה הדינים של אדמת גוי. למכירה שלוש מטרות: הראשונה, לדאוג שהתוצרת לא תהיה קדושה בקדושת שביעית, כדי שיהיה ניתן לסחור בתוצרת, שיהיה ניתן לייצאה לחוץ לארץ ושהצרכן לא יצטרך לשמור אותה בקדושת שביעית. מטרה שנייה, לאפשר עבודה בשדה, של יהודים או לפחות של גויים ומטרה נוספת היא לדאוג שלא יחול על התוצרת החד-שנתית גזירת ספיחין, כדי שהיא תהיה מותרת לאכילה.

היתר המכירה נחשב לנושא מורכב עד מאוד בעולם התורני, ומרן הגר"ע יוסף קא"ל התבטא לא אחת כי ההיתר הינו היתר גמור על פי ההלכה, (זאת על אף שמרן קא"ל החמיר בעצמו ולא הסכים להכניס לביתו פירות וירקות מהיתר המכירה) ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

ההבטחה שהופרה

כשהם רכשו את הדירה הזו, הם חשבו שזו דירת החלומות שלהם, אבל אז התברר שמדובר בחלום רטוב, עם נזילות ורטיבויות בלתי פוסקות ועכשיו הם תובעים פיצויים מהמוכרים. עם מי הצדק?! פרטוקול מתוך דיון בבית הדין

הנתבעים רכשו מהנתבעים דירה ברחוב א., לטענתם, טרם הרכישה שאלו את הנתבעים האם יש נזילות/ רטיבויות, ונאמר שאין. לאחר הרכישה, התברר שישנן נזילות חמורות בכמה מוקדים. הנתבעים הציגו את הסכם המכר שנחתם ביניהם, בו נאמר (סעיף 3.1.2) כי המוכרים מצהירים שלא ידוע להם על פגם נסתר בנכס. ובסעיף אחר (12.3) "הפר צד להסכם זה תנאי יסודי מתנאיו, ישלם הצד המפר לצד המוכן לקיים את התחייבויותיו - פיצויים קבועים ומוערכים מראש בסך 180 אלף ש"ח. לאור זאת, מלבד דרישת התיקון, ותשלומים שונים שכבר שולמו עבור איטום, מבקשים הנתבעים את הפיצוי המוסכם כאמור בהסכם שביניהם.

הנתבעים טענו שלא הסתירו דבר, ומעולם לא העלימו נזילות או רטיבויות. ועוד, שניתן היה להבחין ברטיבויות אם ישנן. בנוסף, לגבי הנזילות לדירת השכנה הדרה מתחת הנתבעים, נטען שדובר על כך במפורש, שמאחר והמבנה טרומי, יש צורך באיטום מדי פעם. לטענתם, מיד עם הודעת הנתבעים על קיום הנזילות, הודיעו הם על הסכמתם לתקן את הנזילות, אך ביקשו לעשות זאת בשלבים, ואילו הנתבעים דרשו תיקון כוללי מלא ומיידי.

ביה"ד מינה את ה"א. ט. כמומחה מטעמו לתת חו"ד אודות הליקויים השונים, מקורם ועלות תיקונם. כמו"כ נציגי ביה"ד ביקרו בדירת הנתבעים ביחד עם המומחה והתרשם מהליקויים השונים.

מחו"ד המומחה עולה, כי הנזילות בפינת המטבח - חדר כביסה, נובעות מליקוי חמור בגג הבנין ובמעקה שסביבו, כאשר למרות שנערך איטום לאחרונה על ידי בעלי מקצוע, המקום נשאר פתוח ולא נאטם כדבעי. לדעתו של המומחה, ליקויים אלו הינן רבי שנים (לפחות 5-4).

באשר לנזילות שבסלון, המומחה מצביע על כך שמרפסת השכנים מעל - היא המקור לנזילות שבסלון, לדעתו, ישנה חזירה חמורה של מים מכיוון הברזלים של התוספת מעבר למרפסת. יש צורך באיטום הברזלים מלמטה ומבחוץ. בנוסף, ישנו חלל של 25 ס"מ בין ריצפת הברזל של מרפסת השכנים לתקרת משפחת הנתבעים לכל האורך, ובזמן גשמים, הרוח מחזירה את המי גשמים מחלל זה פנימה. המומחה הציג

פתרון של סגירת פח מגולוון למניעת כניסת מי גשמים, בהתקנת סנפלינג. נוסף לכך יש חשש שריצוף המרפסת אינו אטום דיו, ומי הגשמים חודרים משם. ישנה אפשרות איטום על ידי ניקוי החריצים, מריחת חומר איטום חזק מעל הריצוף, כולל 3 ש' אחריות. לחלופין, פירוק הריצוף ואיטום יריעות ביטומניות. כמו כן, יש חזירת מי גשמים בכניסה למרפסת בצד ימין מצינור המזגן. המומחה נקב בעלות תיקון לא כולל איטום ריצוף המרפסת: 7500 ש"ח לפני מע"מ. ואיטום ריצוף המרפסת העליונה - באיטום חיצוני ללא פירוק רצפות: 1500 ש"ח לפני מע"מ. ולחלופין כולל פירוק הרצפות, ניקוי, יריעות, הצפה וריצוף חדש - 8000 ש"ח לפני מע"מ.

ביה"ד שלח את חו"ד המומחה לצדדים לשם קבלת תגובותיהם, ב"כ הנתבעת ביקש לצרף לתביעה זו את משפ' אדלר, אשר לדעת המומחה המרפסת השייכת להם גורמת לחלק מהנזילות כאמור. כך גם את ועד הבית, אשר לדעת המומחה, התיקון שנעשה בגג על ידי איש מקצוע שהוזמן מטעמם, לא נעשה כראוי. גם הנתבעים הגישו את תגובתם, והוסיפו תצהירים שונים המגיבים את טענותיהם.

גימוקים ועיונים

בעיות באיטום בגג הבנין הינן בעיות שכיחות בבניינים רבי קומות אשר נבנו לפני שנים רבות, וע"פ ההלכה ולהבדיל ע"פ חוק, תיקונם מוטל על כלל הדיירים בבנין, ואשר על כן קשה לחייב את הנתבעים בעלות איטום הגג או בחלקו, כאשר הוא דבר שכיח וחלק מהתחזוקה הסדירה של הבנין. קשה להצביע על ליקוי זה כליקוי שיש בו הפרת הסכם, ואשר בגינו יש לחייב פיצוי כל שהוא.

אמנם, לענין הרטיבויות בסלון דירת הנתבעים, הנובעים ממרפסת שכנם, כאשר הנתבעים מודים שסבלו בעבר מנזילות אלו, ואף הביאו בעל מקצוע לאיטום מרפסת שכנם. נראה שיש מקום לקבל את התביעה, שכן דבר מעין זה יש חובה להודיעו לרוכשים, זאת גם אם לטענתם חושבים הם שדי באיטום שנעשה על ידם. אי לכך, נראה פשוט שעל הנתבעים לשלם לתובעים את תיקון הנזק באופן מושלם, וכחו"ד המומחה סך 15,500 ש"ח לא כולל מע"מ.

לענין טענת ב"כ הנתבעת לצרף צדדים נוספים

הקשורים באופן ישיר או עקיף לתביעה זו לשטר הבוררות, ומבלי לקבוע עמדה כלפי מידת מחויבותם של צדדים אלו בתשלום זה, מאחר וכלפי הצדדים שלפנינו כבר הסתיימו הדיונים, ביה"ד אינו רואה מקום לקבל בקשה זו, בפרט שאין כל הפסד כלפי הנתבעים, כאשר יש בידם לפתוח תיק חדש לשם דיון עם צדדים אחרים.

לטענת הנתבעים לקבל את הפיצוי המוסכם בגין הפרת הסכם, כאמור לעיל, אכן לענין הרטיבויות שבתקרת הסלון, ישנה הפרה בכך שלא הודיעו הנתבעים באופן ברור לרוכשים על רטיבות זו. אך עם זאת קשה להתעלם מטענת אסמכתא המבוארת בשו"ע חו"מ סי' רז הקיימת לפנינו, והגם שלענין חיוב קנסות בהסכם, נהוג בבי"ד דיון במקרים רבים לחייב מכח המנהג, מ"מ לגבי פיצוי בגין הפרה יסודית של סעיף מסעיפי ההסכם, לא פשט מנהג ברור לחייב תשלום מלא של הפיצוי המוסכם בגין הפרת הסכם. אלא שפטור בלא כלום אי אפשר, בפרט כאשר הדבר ברור אצל כל בר דעת שדבר מעין זה גורם נזק ממוני לרוכשים. ואשר על כן ביה"ד קובע שעל הנתבעים לשלם לתובעים 10 אלף ש"ח כפיצוי על נזקם הממוני בעקבות כך שלא הודיעו להם מלכתחילה על הרטיבות הקיימת.

מסקנה

לאור האמור, ביה"ד החליט כדלהלן:

א. בכדי למנוע תלות מתמשכת בין הצדדים, ביה"ד רואה לנכון לחייב את הנתבעים בתשלום ממוני בעבור תיקוני נזילות שונים כדלהלן, זאת בהתאם לחו"ד המומחה שמונה על ידי ביה"ד, כאשר הנתבעים ידאגו לתיקון אצל בעל מקצוע שיבחרו הם לנכון, ואשר יתן להם אחריות נאותה כדרישתם.

ב. תיקוני הנזילות בהם ישאו הנתבעים הינם:

1. בגין איטום מרפסת השכנים מעל דירת הנתבעים, על הנתבעים לשלם לתובעים סך של 15,500 ש"ח לא כולל מע"מ.

2. בגין איטום הגג, אין ביה"ד רואה מקום לחייב את הנתבעים בתשלום כל שהוא.

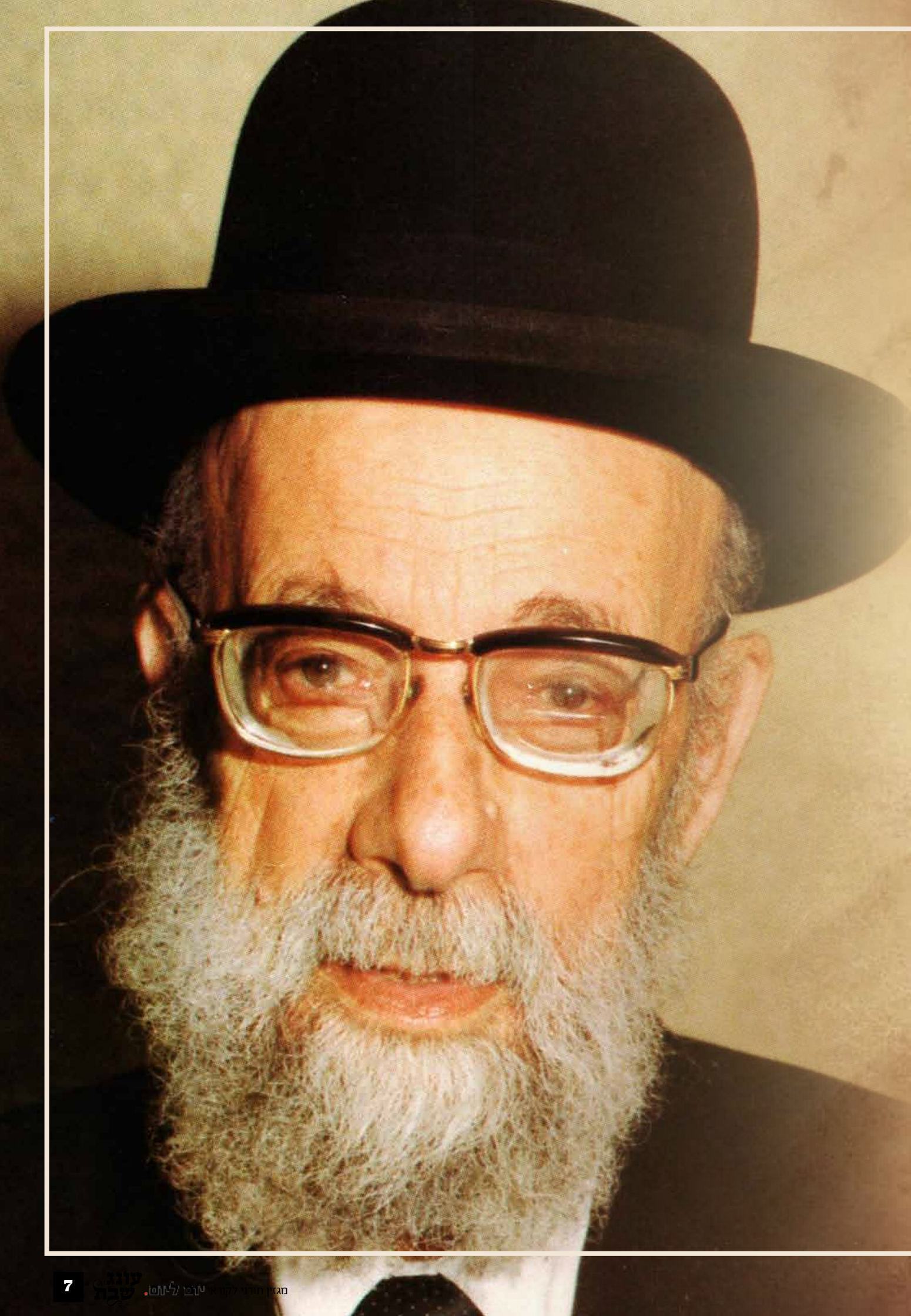
ג. בנוסף לאמור, ישלמו הנתבעים סך של 10 אלף ש"ח בגין אומדן ביה"ד לנזקים ישירים שנגרמו לתובעים מחמת הרטיבות והנזילות בסלון דירתם.

הדצק

לרגל מלאות שלשה עשורים לפטירתו של הגאון הגדול רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף", פתחנו צוהר לעולמו הרם; עולם של נקיות דעת, של הסתפקות במועט, ושל מסירות נפש לחינוך • מדוע לא הסכים שיותקן בביתו מכשיר טלפון? כיצד השתדל שלא יפטרו את המורה שהשמיץ אותו? מה הועיל בצומו ביחד עם המשגיח? למה הקפיד לא לנסוע במוניות? ועם מי הוא ארך תחרות יקיצה? • וצדקה תהיה לנו

הרב עובדיה חן

הגאון רבי יהודה צדקה נואם בהנחת אבן הפינה לשיבת פורת יוסף בשכונת גאולה

”

ולא באותו מקרה
בלבד, אלא באופן
עקרוני, הרב התנגד
לכך שיעמידו רכב
לרשותו. והיה
מזכיר בבת צחוק, כי
מלך המשיח עתיד
לבוא על חמור,
”וכי אנחנו זקוקים
ליותר ממנו?!” היה
מפטיר.

”

כששב הילד הביתה, הראה את המטבע לאמו הצדקנית, שאהבתה לתורה היא זו שהעמידה לכלל ישראל תלמיד חכם כמותו. נטלה אמו את המטבע, השחילה בתוכה חוט ותלתה על צוארו כקמע. במרוצת השנים, אבדה המטבע, ורבי יהודה הצטער על כך מאוד.

לימים, כאשר ערך האדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל סיום על מסכת שבת ונפנה ללמוד מסכת עירובין, הביא את הביאור הנ"ל על מנין הפרקים במסכת שבת, והוסיף שמסיבה זו מסכת עירובין נקבעה כמסכת נפרדת אף שענייניה שייכים למסכת שבת, לפי שיש לשמור על מנין פרקי מסכת שבת.

נקיות דעת

ברכתו של הרבי ליוותה את רבנו, והוא עשה חיל והלך וגדל והרב חיילים לתורה. ביותר התייחד בנקיות הדעת מיוחדת שאפינה אותו בכל צעד בחייו.

באחד הימים, הגיע עשיר גדול לשיבת "פורת יוסף", וביקש להיפגש עם רבנו ראש הישיבה זצ"ל.

"היכן לשכתו של ראש הישיבה?" בירר העשיר אצל תלמידי הרב. "עד שאתה שואל אם יש לו לשכה", חייכו התלמידים, "תשאל אם יש לו בכלל דירה משלו, שהרי הוא גר בדירה שכורה..."

מיד הוציא אותו עשיר פנקס צ'קים, רשם המחאה בסכום שיספיק לקניית דירה גדולה ומפוארת בירושלים ומסרה להם כדי שיעבירו לרב. שמחו התלמידים ומיהרו לרבי יהודה עם הצ'ק.

למרבה ההפתעה, הרב אפילו לא הביט על

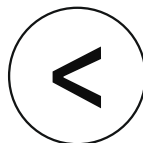
בשנת תרפ"א, עלה מפולין לירושלים האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל בעל האמרי אמת. המונים באו להקביל את פני קדשו, ובין הנדחקים לפניו, היה גם הילד יהודה צדקה בן העשר - הלא הוא הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף".

כשהגיע סוף סוף אל האדמו"ר, השעה כבר היתה קרובה לחצות הלילה. שאלו הרבי: "מה אתה לומד כעת?" השיב הילד: "משניות שבת." "כמה פרקים יש בהן?" הוסיף הרבי והקשה. "עשרים וארבעה פרקים", ידע הנער להשיב. "ומה טעם ראו מסדרי המשנה לקבוע בה בדיוק עשרים וארבעה פרקים?" חזר האדמו"ר ושאל. על כך לא ידע הילד לענות, אולם השתוקק מאד להשיב לרבי על שאלתו, ולכן ביקש מה'אמרי אמת' רשות ללכת לברר, ולחזור עם תשובה.

בבית המדרש "שושנים לדוד" אשר בשכונת הבוכרים, ישב באותה שעה שאר בשרו - הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל - בעל כף החיים, ועסק בעריכת תקון חצות. הנער רץ אליו, ועד מהרה שמע מפיו שני טעמים למנין הפרקים.

מיהר לבית הרבי והרצה את הטעמים: "שבת נקראת 'כלה', כמו שנאמר 'לכה דודי לקראת כלה', וכ"ד הפרקים הם כנגד כ"ד קשוטי כלה המנויים בספר ישעיה (פרק ג'). ועוד, על השומר שבת נאמר שהוא נחשב כמי שקיים את התורה כולה, ולכן כ"ד הפרקים של מסכת שבת הם כנגד כ"ד ספרי התנ"ך".

נהנה הרבי מתשובתו של הינוק-וחכים, ברכו שיצליח בתורה וביראה, ואף העניק לו מטבע חצי גרוש.

כי מכשיר זה גורם לביטול תורה.

התרצה סוף סוף...

ולא באותו מקרה בלבד, אלא באופן עקרוני, הרב התנגד לכך שיעמידו רכב לרשותו. והיה מזכיר בבת צחוק, כי מלך המשיח עתיד לבוא על חמור, "וכי אנחנו זקוקים ליותר ממנו?!", היה מפטיר.

תחרות יקיצה

בבית הכנסת "שאול צדקה" בו היה מתפלל, לא היה אף אדם שהקדימו לתפלה, לבד מגבאי בית הכנסת ר' מולא אבא נקי ע"ה שהיה משכים קום לפתוח את בית הכנסת. יום אחד נתקף הרב בקנאת סופרים, והחליט שלפחות יום אחד הוא יגיע לפניו. ואכן, באותו יום קם כמה שעות לפני התפלה, ואץ לבית הכנסת.

והנה, להפתעתו, בית הכנסת היה מואר, וחכם מולא כבר במקום. לתמיחה הרב מה קרה שהגיע היום בשעה כה מוקדמת, סיפר הגבאי כי הלילה ניסה להירדם ומשום מה לא הצליח בשום אופן, ואז אמר לעצמו: אם אני לא נרדם, אלך מעכשיו לבית הכנסת... כך נשמרה לו הבלעדיות משמים...

'חנוכת' הטלפון

בהקשר לכך, סיפר לנו חתנו של הגר"י צדקה – הגאון רבי יעקב שיכנזי שליט"א כי הגר"י כל כך התנזר מכל מה שנראה בעיניו כמותרות, עד שלא הסכים שיוותקן בביתו מכשיר טלפון (אין המדובר בפלאפון, שכיום יש ממנו כמה מכשירים בכל בית...). בני ביתו היו דוחקים בו לקבל אל ביתו את המכשיר, על מנת שיוכלו להיות אותו יותר בקשר, אך הוא סירב בטענה

הסכום שבצ'ק, רק אמר בפשטות: "תחזירו את הצ'ק לבעליו, אין לי צורך בו. בכוונה אני בדירה כזו שאין לי בה קניינים, כי עיקר קנין האדם – תורה, מצוות ומעשים טובים". פעם בא בעל תשובה בעל אמצעים לשאלו שאלה הלכתית. הרב ענה לו, והלה שנהנה מהתשובה הוציא מכיסו סכום כסף כדי לתת לו. אך הרב סירב בתוקף. הפציר הלה "הרב יקח את זה כתרומה לשייבה". אך הרב עמד בסירובו. תמהו תלמידיו "מדוע סירב הרב לקחת את הכסף, הרי הוא תרם זאת לשייבה?!", ענה להם הרב תשובה המלמדת על החשיבה העמוקה שהיתה לו: "אם הייתי נוטל ממנו את תרומתו, כאשר בפעם אחרת הוא יצטרך לשאול שאלה, ולא יהיה לו כסף, הוא ימנע מלשאול..."

התעקש לנסוע באוטובוס

כל חייו הקפיד לא לנסוע במוניות, כדי שלא יחשדו שעושה זאת מכספי התרומות לשייבה. פעם, פנו אליו בבקשה לנאום בכנס שנערך למען ישיבת "אהל משה" בבני ברק. הוא נענה לבקשה, ובהגיע העת, נשלחה אליו מונית להסיעו לכנס בבני ברק. מנהלי הישיבה הבינו שמחובתם לעשות זאת, וראו זאת כדבר המובן מאליו.

אולם, כשבא הנהג לקרוא לו, נזדעק והתרעם: "למה עשו ככה? איזה בובוז! וכי לא יכולתי לנסוע באוטובוס ציבורי?". דקות ארוכות עמלו הסובבים לשכנע את הרב כי מדובר לאחר מעשה והמונית כבר הושכרה עבורו, אך הרב לא היה מוכן לעלות לרכב. רק לאחר שהובטח לו כי בשובו מהכנס, לא יעכבהו איש מלנסוע הביתה בכל דרך שיחפץ,

בסוף ימיו חלה בלבו, ולאחר שעבר התקף לב, נענה להפצרותיהם של בני הבית, ובלית ברירה נתן את הסכמתו להתקנת המכשיר. ברוב כבוד והדר, הובא המכשיר אל ביתו של ראש הישיבה, וקו טלפון הותקן בבית.

אך גם כאן, כמו בכל אורחות חייו, ראו את קו המחשבה התורני שלו. הוא החליט כי השיחה הראשונה בטלפון תהיה בדברי תורה, כדי שבמכשיר זה ידברו רק דיבורים טובים (כעין חנוכת הבית...). לפיכך, נטל את השפופרת, חייג לבנו הגאון רבי משה צדקה שליט"א, ודיבר אתו דברי תורה על הפרשה של אותו שבוע (ויצא).

"זמן קצר לאחר התקנת הטלפון", מספר הרב שיכנזי, "צילצל הטלפון בביתי בשעת בוקר מוקדמת. הרמתי את הטלפון, ומעבר לקו שמעתי את קולו אומר 'מדבר יהודה' (כך בלי גינונים). הוא סיפר לי שהלשון של דלת הבית נתפסה, והוא ננעל בתוך הבית, והתנצל כי בדיוק היום הוא יום הולדתו (ג' שבט), וחבל שדווקא ביום זה, יפסיד את תפלת הויתקין כהרגלו מדי יום.

"הגעתי בזריזות לביתו. דלת הבית הייתה מסוג ישן ופשוט. ביקשתי שיוציא לי סכין דרך החלל שמתחת לדלת, וכך שחררתי את הלשונית והדלת נפתחה.

"לאחר כמה ימים, פגש הרב באחד מבניו שהיה דוחק בו להחזיק טלפון, וסח לו שנתקע בבית, והתקשר אליי כדי שאפתח לו. נענה הבן בנימת נחצון: 'נו, רואה אבא כמה טוב שיש טלפון. בלעדי, כיצד היה נחלץ מן הבית...'.
"אולם רבי יהודה לא התרגש כלל ועיקר.

'דע לך' פסק נחרצות, 'כי הדלת ננעלה רק

תמונה נדירה בה נראה עם ידידיו ותלמידיו מרן הגר"ע יוסף והגר"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל. באדיבות רבי משה סופר

”

נס גלוי התרחש
למי שעתיד להקים
עולה של תורה בארץ
ישראל, כאשר השופט
סירב להאמין לגרסתם
של עדי השקר
הערבים. דמותו של
רבי יהודה עשתה עליו
רושם עז, והוא בחר
להוציא אותו זכאי
בדינו, כשהוא משית
עליו קנס כספי בלבד.

”

עלי אם אנוח? וכי אפשר לדעת אלו תוצאות ישנן לדרשה אחת? הנה זה מקרוב בא אלי יהודי בעל חזות תורנית מובהקת, כשהוא מוקף בילדיו, זרע ברך ה', והוא מספר לי, שבעבר הלא רחוק היה חילוני גמור, אבל בהשפעת דרשה אחת שלי בשכונת 'קטמון', חזר בתשובה והציל עצמו וביתו מרדת שחת...".

ומעשה ביהודי שפגש ברבנו, וביקש את ברכתו לברכה והצלחה. התעניין הרב בו ובמשפחתו, והתברר לו שבניו לומדים בבית ספר "כללי".

חיך הרב את חיכוכו הטוב והעדין, ואמר: "טעות בידך אחי, החינוך שלנו הוא "כללי", הוא כולל את מורשת הדורות. הוא כולל תורה, תפלה, כיבוד הורים ומדות טובות. הוא כולל משנה ומקרא הלכות ואגדות. החינוך ההוא הוא חינוך "פרטי", חינוך שניתק את עצמו ממורשת הדורות ופנה אל רהבים ושטיי כזב...", ומיד הרצין והחל להוכיחו באהבה: "הכיצד יכול אדם להפקיר כך את ילדיו?!...".

הצטדק הלה וטען כי החינוך שם מעולה עם הרחבת אופקים ובגרויות, "תכניות העשרה" ותכנית ליב"ה...".

"אמור נא לי", שאלו הרב, "אילו היו מציעים לך בית ספר מעולה עם חסרון קטן בלבד - מקללים שם את אביך, היית שולח לשם את ילדיך?".

נרתע האיש וקרא: "חלילה וחס!". שאל הרב: "ואם מלמדים שם לזלזל באבינו שבשמים האב הרחמן?!...".

נבון האב ולא מצא מענה. לבסוף מלמל שבית ספר החרדי בעירו שוכן במבנה רעוע, חם שם בקיץ וקר שם בחורף, ואילו בבית הספר האחר ישנם תנאים נפלאים, מבנים מפוארים ומרווחים. שוב חיך הרב ואמר: "טענה זו נדחתה לפני

מכיון שהותקן מכשיר טלפון בבית. אילו לא היה מכשיר בבית, לא היתה הדלת ננעלת מעיקרא... (בבחינת "הנותן שלג כצמר" - ה' נותן את השלג לפי הצמר)."

באחד הבקרים, נזדמן רבנו לרחובה של עיר לצורך סידור עניין כלשהו. והנה כשעבר על יד בית הכנסת "זכרון משה" בשכונת גאולה, ראה את אחד מתלמידיו נחפז אל בית הכנסת לתפלת שחרית. הביט הצדיק בשעון וראה שהשעה אינה מוקדמת בלשון המעטה...

בשעת הצהריים, כשפגש ראש הישיבה את התלמיד בתוך כותלי הישיבה, סימן לו לגשת אליו ואמר: "הבוקר תפסתי אותך על דבר שקר! ואין זה נאה ויאה".

תמה התלמיד ואמר: "על איזה שקר הרב מדבר?".

חיך ראש הישיבה ואמר בתוכחת גלויה: "הן בשבת אמרת בעת פתיחת ההיכל בנוסח 'ברוך שמה' את המלים: 'אנא עבדא דקודשא בריך הוא' - הצהרת בפה מלא אל מול ארון הקודש שאתה עבד של הקב"ה! אדם המתעורר בשעה עשר בבוקר, ורק אז מגיע באיחור ובעצלתיים לשרת את פני המלך, וכי לזה ייקרא עבד?!...".

השפעת דרשה אחת

גם לאחר שתקפו את רבנו חוליים קשים בערוב ימיו, לא שינה ממנהגו לשאת מדברותיו בקרב העם.

שאלוהו פעם: "מדוע אינו חדל מכך, אחר שנצטווה על ידי הרופאים להרבות במנוחה?". השיב להם: "וכי ידעתם איזו אחריות אני מקבל

עם תלמידו וידיו מן הגר"ע יוסף

שלוש אלפים ושלוש מאות שנה! בני גד ובני ראובן שמו דגש על המקנה, הגשמיות, הרווחה, ולאחר מכן על הטף. החינוך בא במקום השני, ומשה רבנו הדריכם כי בראש ובראשונה יש לחשוב על החינוך, על הנוער והטף, רחמנא ליבא בעי, לא ליב"ה..."

שמע האיש לקול הרב, וכיום הוא רווה נחת בלי סוף. כל ילדיו הקימו משפחות לתפארת בית אבותם, ברוח היהדות הנאמנה ומורשת האבות.

"צריך בית-דין כדי לסלק בחור"

אכן, חינוך הבנים, היה בעיני רבנו ענין רם ונשגב שאין למעלה ממנו. מדי שנה, כשהיה מגיע לפסוק "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי" (בראשית מד, לד), היה זועק ואומר "כל יהודי ויהודי צריך לשאול את עצמו: איך אעלה אל אבי שבשמים לאחר מאה עשרים שנה, אם ילדי אינו הולך בדרכי?...! כשאדם יעלה לשמים, הוא ייתבע על כך ויצטרך לתת דין וחשבון מפורט כיצד הוא חנך את ילדיו, באיזה תלמוד תורה או ישיבה שלח אותם ללמוד? כמה היה עקבי אחרי התקדמותם? עד כמה השקיע בהם למען יוכלו להתקדם ולגדול כתלמידי חכמים? ואם יענה ששלח את ילדיו לבית ספר חילוני בטענה שהוא קרוב לבית, או ששם לא צריכים לשלם כסף לבית הספר, אוי לה לאותה בושא, אוי לה לאותה כלימה...

כאשר היו מספרים לו הורים על ילד שלא מצליחים בחינוכו, היה רבי יהודה מציע שלבד מכל ההשתדלויות יש גם לצום עבורו.

בתור ראש ישיבת "פורת יוסף", היה נזהר מאוד לא לסלק בחורים מהישיבה, וכמעט

האדמור ה-אמרי אמת' מגור נושא דברים בבית הכנסת החורבה

שפטים ברב היהודי שניצב למולם יחיד, אולם
בנסי נסים הצליח לחמוק מהם ולהגיע לתחנת
המשטרה הסמוכה.

אולם השוטרים הנכרים העוינים החליטו
להעמידו לדין על שזמם לרצוח ערבי תמים.

נס גלוי התרחש למי שעתידי להקים עולה של
תורה בארץ ישראל, כאשר השופט סירב להאמין
לגרסתם של עדי השקר הערבים. דמותו של רבי
יהודה עשתה עליו רושם עז, והוא בחר להוציא
אותו זכאי בדינו, כשהוא משית עליו קנס כספי
בלבד.

יצא ר' יהודה מבית המשפט ולבו לא היה
נתון כלל לבקשת חקירה נוספת בענין, חקירה
שתשפוך אור על הפרשה העגומה. לא ולא! הוא
תר במחשבותיו בנסיון להבין בשל מה הביאו עליו
משמים את כל החרדה הזאת...

ישב הגאון ופישפש במעשיו עד שלבסוף מצא
כי באותו יום בו הותקף – ביטל מנהג טוב מסוים
שנהג בו בהיותו בישיבה.

"משום כך ארע לי מה שארע" סח רבי יהודה
לחבריו, ופנה חיש מהרה לשוב ולהחזיק במנהגו
הטוב כבימים ימימה.

"אל תפטר אותו!"

פעם הוזמן רבנו לשאת דברים בענייני חינוך
בכנס של מורים. בין הדברים הביע את דעתו
בענין מסוים. אחד המורים שהדברים לא מצאו חן
בעיניו, קם והתחצף כנגדו בדברים חמורים ביותר.
במקום נכח אחד מקורבני משפחתו של הרב שהיה
אחראי על כל המורים. הוא כעס מאוד למשמע
הדברים, והחליט על-אתר לפטר את אותו מורה.
והנה, עוד באותו יום התייצב הרב צדקה בכבודו
ובעצמו בבית אותו קרוב משפחה. פתח הרב ואמר
"באתי לשאול אותך מה דעתך על המורה הזה
שדיבר כך..." "הממונה על המורים הבין שהרב בא
לשתף אותו בהרגשתו הקשה מהביזיונות שספג,

ולא היה מקרה שסילק בחור. פעם פנה אליו
המשגיח של "פורת יוסף" לגבי בחור מסוים שהיו
לו דעות של כפירה, וכל השיחות אתו לא הניבו
פרי, וכדי שלא ישפיע על אחרים, ראה המשגיח
חובה להוציאו מהישיבה. שמע הרב ואמר שכדי
לסלקו, צריך להעמיד בית-דין. אסף את כל צוות
הישיבה המונה כחמשה עשר רבנים, ודן שקל
וצידד לזכות או לחובה. הוא הגדיר זאת כ'דני
נפשות' [לבד מתשועה ברוב יועץ עשה כן גם
כדי שאם שגה בדין האחריות תתחלק בין כולם
ולא רק עליו, ומצינו כעין זה בגמרא לגבי רב אשי
שהיה עושה כן כאשר דן בדיני טריפות]. ואמנם
הגיע למסקנא שחייבים לסלק, אך לפני כן שאל
את המשגיח "צמת עליו?... בא נצום עליו, ובזכות
הצום אולי ישוב בתשובה". ובאמת צמו הוא
והמשגיח, והבחור גדל והצליח בתורה, וכיום הוא
אחד מתלמידי החכמים החשובים ביותר בדורנו!...

בשל מה הרעה

בצעירותו למד רבנו הלכות שחיטה. באחד
הימים מיהר לבית המטבחים, וחצה את השוק
הערבי בירושלים כשסכין השחיטה הגדולה נתונה
תחת בית שחיו.

אלא שאז נצבה כנגדו קבוצת פרחחים ערבים,
ואחד מהם, שביקש להפגין לעיני חבריו את כוחו
ותעוזתו על ידי התגרות בעוברי אורח יהודיים,
נטפל לרבי יהודה וביקש להפילו ארצה. כדי למנוע
מקרבנו כל אפשרות להתגונן, הכניס את ידו
מתחת למעילו של הגאון כדי לתופסו בבית שחיו,
אלא ששם המתינה לו סכין השחיטה החדה...

הפורע פתח בזעקות וביללות והוציא את ידו
כשהיא תבולה ואצבעותיו זבות דם.

חבריו, שבטוחים היו כי היהודי זמם לרוצחו
נפש, בקשו לכלות ברב את זעמם ולנקום בו
את נקמתם. החבורה צמאת הדם עמדה לעשות

”

באחד הבקרים, נזדמן
רבנו לרחובה של עיר
לצורך סידור עניין
כלשהו. והנה כשעבר
על יד בית הכנסת
”זכרון משה” בשכונת
גאולה, ראה את אחד
מתלמידיו נחפז אל
בית הכנסת לתפלת
שחרית. הביט הצדיק
בשעון וראה שהשעה
אינה מוקדמת בלשון
המעטה...

”

ואמר מיד "כן, המורה הזה חצוף גדול, אני עומד לפטר אותו...".

הוא עוד לא הספיק לסיים את המשפט, והרב עצר אותו, ואמר לו: "יש מאמר חז"ל "הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר: 'אוהביו כצאת השמש בגבורתו'" (שבת פ"ח ע"ב). נשאלת השאלה מדוע נאמר "הנעלבים" בלשון רבים? לא יכול להיות מצב שאדם נעלב בצורה פרטית? אלא, פעמים שמעליבים אדם יחיד, אך נוכח במקום קרוב משפחתו שאף הוא נעלב מכך, לכן חכמים מצווים גם עליו לא להשיב... אבקשך מאוד לגנוז את תכניתך, ונא אל תפטר את המורה!", סיים הרב בהותירו את האיש נפעם...

הכרת הטוב לתופר הפראק

כמו כן זכיר וזריז מאוד היה במצות ביקור חולים. כאשר היה שומע על אדם חולה, היה רץ מיד לבקרו. היה חייט בשם נחמייאס שהיה תופר 'פראקים' לכל הרבנים בירושלים. יום אחד שמע הרב שהוא חולה ונמצא בבית אבות, הציע לי: "בא נלך ונבקר אותו". כאשר הגענו, אמרו לנו שהוא בדיוק יצא ולא יודעים לאן הלך ומתי יחזור. חיכינו זמן רב, ומשראינו כי אינו מגיע, פנינו לשוב על עקבותינו. לחצנו איפוא על מתג המעלית כדי לרדת מהבנין, והנה כשהגיעה המעלית, יוצא לקראתנו לא אחר מאשר אותו חייט שבאנו לבקרו. היהודי ההמום לא הבין מה אנו עושים שם, ואיך זכה לכבוד הגדול הזה. הרב הסביר לו בפשטות ששמע כי הוא חולה ובא לבקרו. ועוד הוסיף כי יש לו הכרת הטוב כלפיו, כיון שקנה ממנו את החליפה. בסיום הביקור, לא מצא החייט את המלים להודות לרב על הביקור שהחיה את נפשו, ואמר שבשבילו נחשב הדבר כאילו הגיע אליהו הנביא לבקרו.

דמותו המיוחדת של ראש הישיבה, ממשיכה לפעום בלבבות תלמידיו ותלמידי תלמידיו, עד ביאת גואל צדק. אמן.

מצבת קברו של הרב יהודה צדקה בבית העלמין סנהדריה

זוהר אזהר

שלושה עשורים לפטירתו של מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל 'עונג שבת' התיישב לשיחה מיוחדת עם הבנים, התלמידים והמקורבים שעדיין לא מפסיקים מלספר אודותיו • המאבק ב'מזרחי', ההערכה הרבה למרן הגר"ע יוסף זצ"ל, התפילות המשותפות שפסקו, והרגע שגילה כי אזל הכסף בחשבון הבנק

עזרא הלוי

דמות רבת הוד היא דמותו של מרן ראש הישיבה, הגאון רבי יהודה צדקה. חן, חסד, תורה ויראה התכנסו למקום אחד, אל רבנו זכר צדק וקדוש לברכה.

כבר שלושים שנה חלפו מאז כבו המאורות ביום י"ב בחשוון, אולם תורתו היא תורת נצח, עמוד האש אשר הלך לפני המחנה נותר בוער ומאיר גם עד ימינו אנו.

תולדותיו של רבנו ידועים ואינן צריכים חזרה, מהלידה בשערי ירושלים לפני כמאה שנים ב-ג' בשבט התר"ע ועד לפטירתו בחודש חשוון התשנ"ב דרך משא העם אשר נטל על שכמו בהרבצת התורה ובהעמדת התלמידים למאות ולאלפים. גם הקמתה של רשת החינוך התורני יחד עם תלמידיו וידידיו מרן רבנו עובדיה יוסף ומרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זכר צדיקים לברכה, חקוקה עלי ספר דברי הימים. אולם בלא כלום אי אפשר.

הן אמת אשר לא באנו לתאר את דמותו הגדולה, אולם ללמוד ממעשיו באנו גם באנו. בנערנו ובזקננו נלך. ימים ספורים בטרם הגיע יום השנה למורנו הגדול רבי יהודה צדקה, עלינו ירושלימה אל הקירות והאבנים שספגו את הרוח הגדולה, שוחחנו עם תלמידים ומכרים ושמענו גם סיפורים בשם בני המשפחה, שכלל הידוע לנו מעולם לא סופרו.

"הדבר שאפיין את ראש הישיבה יותר מכל" פותח תלמידו רבי אביחי נקי לפני שניגשנו לדבר עם הבנים "זה שבכל מקום שהיה נמצא הוא היה מלהיב את הלבבות לעבודת השם יתברך. בהספד שנשא ראש ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה חכם שלום כהן, הוא הגדיר את הרב כתנור שיש בו כל מיני להבות, להבה המתאימה גם לקומקום קטן ולהבה המתאימה גם לחבית גדולה. הרב היה מבעיר את כולם לעבודת השם, אצל תלמידיו חכמים כדרגתם ואצל בעלי בתים כדרגתם" הוא אומר.

הרב נקי מספר כי בכל צעד ובכל שעל היה ראש הישיבה מפקד לקחים מהנעשה, "אחד מהבחורים שלמד יחד איתי בכיתה, סיפר לי פעם שבהיותו בחור בכיתתו של ראש הישיבה, הוא נשלח לרב משה אריה לימים משיג ישיבת פורת יוסף. באותו הזמן היה הרב אריה לומד בבית הכנסת שמש צדקה ברחוב חגי יחד עם חכם ששון מזרחי ע"ה. ראש הישיבה הסביר לו כי השניים שקועים בלימודם ועליו לדפוק בחזקה, 'אם לא יענו לך תלך מסביב ותדפוק על החלון עד שיפתחו לך'. הבחור אכן עשה כמצוות ראש הישיבה אולם אין איש שם על לב. לאחר שהתייאש, שב לראש הישיבה ואמר לו כי לא הצליח לבצע את השליחות. ראש הישיבה לא כעס חלילה, אלא ההיפך. 'רואה אתה? כך יש ללמוד תורה. בשקיעות רבה שאיש לא יכול להפריעך' אמר."

"באחת ההזדמנויות" מוסיף ומספר הרב נקי "ראש הישיבה הלך לסניף הבנק בו התנהל חשבוננו וביקש למשוך סכום כסף. כשהגיע תורו לתדהמתו גילה כי אין כלל כסף בחשבון. הפקיד שהכיר את ראש הישיבה אמר כי לצערו אין ביכולתו לעזור הפעם. כשמע זאת ראש הישיבה, הוא חזר כולו נסער אל היכל הישיבה, סיפר את אשר אירע איתו והוסיף: 'עכשיו דמינו לכם שלא מדובר בכסף אלא בעולם הבא. אדם בטוח שהוא צבר וצבר הון אך כשהוא בא להוציא את הכסף מהקופה אומרים לו, מצטערים אבל אין לך כלום בחשבון'."

במחנות עולי עיראק. חכם אפרים הכהן במרכז למעלה, ומשמאלו חכם בן ציון חזן ורבנו יהודה צדקה.

בבית בנו בפרדס חנה עם חכם בן ציון והגרי"י עדס

רבנו בין חכמי פורת יוסף ובהם חכם אפרים כהן ומרן רבי עזרא עטיה

מרן הגר"י צדקה לצידו של רבי צדקה חוצין זצ"ל

על אף שראשו ורובו נתון היה בישיבה, לא אמר בכך די. בכל הזדמנות ביקש לקרב את הרחוקים והאיר להם פנים. מלבד רשת החינוך התורנית שהקים כאמור, היה פונה באופן אישי לכל מי שרק היה מוכן לשמוע ומבקש ממנו להגביר תורה. "פעם אחת הגיעו לראש הישיבה קבוצת אנשים ממקום מסויים. ראש הישיבה ביקש להבין כיצד מתנהלים חיי הדת במקומם ושאל 'מקווה יש לכם?' כשהשיבו בשלילה נענה ראש הישיבה בכאב 'אז איך אתם יושבים בשקט? אתם חייבים להפגין ולמחות'. לא עזרו כל ההסברים שהשמיעו וראש הישיבה הורה להם 'במקום ללכת לעבודה תקחו חופש ותצאו להפגין'. כשהם הבינו את הנחרצות של רבנו, עשו כדבריו וכשראה ראש העיר את עוז רוחם חזר בו מהתנגדותו והקים מקווה טהרה בעבורם.

התינוק החילוני שנקרא על שמו

דאגתו לכל יהודי באשר הוא היתה לדבר שבגרה. בהיותו בריא לצד היותו תשוש וחולה. הרב נקי מספר כי באחד מן הימים הגיע אליו אברך שחזר בתשובה זמן מה קודם לכן. כששאל לשמו של האברך התברר לו כי הוא קרוי יהודה על שמו של ראש הישיבה. בתחילה חשב כי האברך שינה את שמו כעת אולם הלה הסביר לו כי נקרא כך עוד בהיותו תינוק. כיצד אירע דבר כזה שאנשים שאינם שומרים תורה ומצוות יקראו לרך הנוול על שם רבנים, אתם שואלים? הסכיתו ושמעו את אשר סיפר אותו אברך "בתקופה שראש הישיבה עבר צינטור, אבי היה מאושפז אף הוא באותו חדר בבית החולים. באחד מן הימים אבי ראה את החולה שלידו מתעורר עם שחר כשהכל עדיין נמים את שנתם והוא מתעטר בטלית ובתפילין. 'מדוע אתה מתפלל כעת?' שאל בתמיהה 'הרי תפילת שחרית מתחילה כאן בשעה 07:00 ועד אז נותר זמן רב'. השכן הסביר לאבא שלי את עניין הקימה בנץ החמה ולאט לאט החלו להתיידד.

יחד עם מרן הגר"ע יוסף והגר"י מאמאן זצ"ל

מימין לשמאל הרב יהודה רבין חמיו הרב בן ציון רבין הרב יעקב עבאדי בנו הרב חיים חכם יהודה צדקה חכם בן ציון אבא שאול

"תכבד את הרב עובדיה"

ואם כבר בפשטותו עסקינן, מספר הרב נקי: "כשהזמנתי אותו לחתונה שלי ביקשתי ממנו שיסדר חופה וקידושין. רקאש הישיבה שידע כי בני משפחתי מקורבים למרן הגר"ע יוסף שאל מדוע איני מכבד את הגר"ע השבתי לו משני טעמים. הטעם הראשון כי כבודו הוא ראש הישיבה שלי. טעם נוסף היה כיוון שעל פי מה ששמעתי, מרן הרב עובדיה אמור לשהות באותם הימים בחו"ל. רק כשמע ראש הישיבה את הטעם השני הסכים לערוך את החופה והקידושין לא לפני שהוא מתרה בי 'אם חכם עובדיה מגיע תכבד אותו מיד, אל תכבד אותי שאני אכבד אותו אלא תכבד אותו מיד'."

בניו שליט"א, מספרים סיפור נוסף היכול ללמד על גדולתו העצומה במידת הצניעות. "אבא היה שוקד על לימודו בבית הכנסת שושנים לדוד. יחד איתו למדו כמובן עוד בעלי בתים, אברכים ואפילו תלמידי חכמים. בקצה השני של בית הכנסת ישב הגאון הגדול רבי שמשון לפידות צוק"ל. באחד מן הימים הגיע מאן דהוא ושאל את אבי שאלה הלכתית ואבא הורה כפי שהורה, מנגד כשאותו האיש הלך לרבי שמשון לפידות הוא הורה לו להיפך. אבא תמה על הפסיקה ושב לעיין בהלכה שנשאלה וגילה כי אכן צדק בפסיקתו, שהרי רבנו ה-בן איש חי' פסק כך להדיא. שמר זאת רבינו לעצמו אך לא אמר לרבי שמשון דבר. ימים ספורים לאחר מכן, הגיע רבי שמשון אל רבנו כשבדיו ספר מהר"ט 'צדקת. המחבר פוסק כאן כדבריך להדיא' אבל אבא לא זע ולא נע. הוא לא אמר 'כן ידעתי שאני צודק' ואפילו לא הזכיר את ספר ה'בן איש חי'."

"טוב עשיתם שבאתם"

לא רק פשטות הייתה בו ברבנו, גם אהבת

כנס פתיחה לישיבת 'אמת ליעקב', ר' שמואל אוירבאך מרן חכם עובדיה חכם יהודה צדקא חכם יוסף עדס

מחביריו. בעודו עורך את הסיום, עבר ראש הישיבה במקום וכשראה במה מדובר אמר: 'אתה עושה סיום מסכת? בוא ונבחן אותך ונראה שיודע אתה באמת את מה שלמדת'. הבחור נבהל אך ראש הישיבה החל לשאול אותו שאלות פשוטות עד מאוד במטרה שהוא יוכל לענות ללא כל קושי. הבחור אכן 'הפגין ידע' וכשהסתיים המבחן אמר ראש הישיבה לבחורים שנאספו שם: 'ראיתם מה זה? בחור חדש וכבר מסיים מסכת בכזו ידיעה מופלגת. אני מבטיח לך שאם תסיים את כל הש"ס אני אשחט כבש לכבודך', הוסיף ראש הישיבה ופנה לבחור. מאז הבחור הזה שקד על תלמודו והפך למתמיד של השיעור" מסכם הרב אורי.

כשהשכן הזה יצא מבית החולים הוא פנה לאבא שלי ואמר 'אני אשמח להיות איתך בקשר' כשאבי שמע זאת, הוא שאל לשמו של האיש וזה השיב לו בפשטות 'שמי יהודה צדקה' אבא שלי כל כך התפעל מהפשטות הגדולה ומיני אז עד שגמלה בליבו ההחלטה לקרוא לי על שמו של ראש הישיבה."

משגיח ישיבת 'פורת-יוסף' הגאון רבי אורי כהן מוסיף ומספר ליום ליום: "לישיבה הגיע בחור שלמד בישיבה תיכונית כשהוא עדיין היה לבוש בבגדים בהם היה נוהג לילך בעודו בישיבה הקודמת. ראש הישיבה קיבל את הבחור וחיפש כיצד לעודדו. חודשיים לאחר כניסתו לישיבה ערך הבחור סיום מסכת יחד עם חלק

ישראל בלי קץ. "נולדה לי ילדה שהייתה צריכה לעבור כמה טיפולים" מספר הרב נקי "כמובן שבכל דבר קטן היינו הולכים לביתו של ראש הישיבה ומבקשים את ברכתו. באחת הפעמים כשהגענו למעונו שהה שם אורח תלמיד חכם מבני עדות אשכנז. כשהוא שמע את מטרת בואנו קרא לעברנו 'מה יש לכם שאתם מגיעים בכל דבר ועניין אל ראש הישיבה? זמנו יקר ואליז אתם צריכים לבוא רק בשאלות כבדות משקל'. כשמענו זאת לא ידענו כיצד להגיב אבל ראש הישיבה מיהר לפייסנו בתוך רגע קט 'לא, לא, אני מכיר את הילדה וידוע שהיא מאוד רגישה טוב עשיתם שבאתם הנה' כזה היה ראש הישיבה, דואג לכל אחד ואחד באהבה אין קץ".

בזמנו הקים ראש הישיבה הגר"י צדקה בהיכל ישיבת פורת יוסף את לימוד ה-'משמר' בכל ליל שישי. "הייתי אז שנה לאחר נישואי" מספר תלמידו "גם אני הקפדתי להגיע ללימוד הזה היות וראש הישיבה אמר שיש בכך עניין גדול מאוד ולאחר התפילה הייתי מלווה את ראש הישיבה אל ביתו. יום שישי אחד, כשהיינו בסיבוב של הישיבה אמרתי לראש הישיבה שמאוד קשה עליי הדבר אבל 'בגלל שכבודו אמר שמי שעושה זאת זוכה למדור מיוחד בגן עדן, זה תופס אותי ואני נשאר'. ראש הישיבה הסתכל עליי והשיב 'אל יתהלל חוגר כמפתח' כאומר לי אל תתגאה. לפתע הסתובב אליי ראש הישיבה ואמר 'אני לא אומר את זה עליך, אני אומר זאת על עצמי וכך כמה פעמים עד שווידיא שאין בליבי קפידא עליו'".

בתקופה ששהה ראש הישיבה בהדסה עין כרם בכדי לעבור את הצינטור נקשרו הרופאים מאוד לראש הישיבה. אחד הרופאים ניגש לאחר מכן לראש הישיבה ושטח את שאלתו 'פעמים שאני רואה חלק מחברי עושים טעויות, אם אעיר להם הרי שזה עלול לפתח שנאה ויריבות כלפיו. מנגד, אם לא יתריע, הרי שהחולים עלולים להינזק. השיב ראש הישיבה ואמר "אם אתה תעיר להם רק לשם שמים, אני מבטיח לך שלא ייגרם לך שום נזק". באמת כך היה. לא נגרם נזק ולא יריבויות" סיפר הרופא.

סיפור נוסף ממנו ניתן ללמוד על רגישותו המיוחדת של מרן ראש הישיבה מספר הרב נקי "ראש הישיבה היה מעודד אותנו ללמוד בהתמדה רבה ככל שניתן. כשהגיע הזמן להיבחן על משנה מסכת יבמות השתתף במבחן גם חכם ששון מזרחי. ראש הישיבה שאל אותי על המשנה של 'חמש עשרה נשים שפוטורות צרותיהן'. בכדי להשיב על השאלה, התחלתי להסביר מה זה ייבום ומה זה חליצה. לפתע, אומר לי ראש הישיבה 'נו, תגיד לי בבקשה, מי שאביו אומר לו השקני מים ואמו אמרה לו גם כן השקני מים למי יביא קודם' כמובן שהשבתי לו אך לא באמת הבנתי מה אירע ומדוע עצר אותי מההסבר על מסכת יבמות. למחרת הגיע אליי ראש הישיבה וביקש את סליחתי. הוא הסביר את התנצלותו והבהיר מדוע עשה כן 'אני מתנצל, אבל התחלתי להסביר דיני ייבום ומסכן חכם ששון מזרחי שהרי אין לו ילדים ואני לא רציתי שיהיה לו כואב לכן נאלצתי לעבור איתך לנושא אחר'". אגב, אומר הרב נקי, "ראש הישיבה היה בוחן אותנו לא בכדי להקשות עלינו אלא בעיקר כדי לעודד ולתת לנו כח. באחת הפעמים היה תלמיד חכם אחר שעשה לנו מבחן ושאל אותי שאלה שהיא כמעט חידה, נבוכתי. לא ידעתי מה להשיב. אצל ראש הישיבה מעולם לא היו דברים מעין אלו".

עם רבני פורת יוסף

לא חת מפני איש

לצד רגישותו הרבה הרי שהיה תקיף עד מאוד ולא חת מפני איש. בנו ראש הישיבה הגר"מ צדקה שליט"א מביא כדוגמה לכך את מאבקו ב'מזרחי'. "אבא תקף אותם בחריפות, תמיד אמר להתרחק מהם וזו אינה הדרך הנכונה. באחת הפעמים היה תלמיד חכם אחד שקם ודיבר משהו בשבח המזרחי, אבא לא יכל לסבול את זה הוא קם ויצא החוצה". למרות זאת, בהלוויתו השתתפו קהל רב מהמזרחי "הם ידעו שהרב לא אמר זאת כי היה לו משהו נגדם באופן אישי" מסביר השבוע אחד מתלמידיו.

למרות המערכות הרבות שניהל ראש הישיבה זכר צדיק לברכה, הרי שהיה אהוב על כל שכבות הציבור ואחר מיטתו נעו המוני ישראל. מנטורי קרתא ועד לאנשים שאינם שומרי תורה. גם מרן הגר"מ שך זצוק"ל הגיע לישיבת פורת יוסף להספידו זאת למרות שהיה חלוק עמו בעניינים אחדים כמו בשאלת היחס לחסידות חב"ד ולרבי מליובאוויטש לה רחש הגר"י צדקה הערכה רבה.

בחייו האישיים נהג מרן ראש הישיבה בחומרות רבות ולא עשה הנחות לעצמו. כך הקפיד עד סוף ימיו להתפלל עם נץ החמה ועוד חומרות אחרות.

לצד הנהגתו הציבורית לא הפקיר את ילדיו "אבא היה לומד איתנו בכל שבת את החומר הנלמד בתלמוד תורה" סיפר לנו בהזדמנות אחד מבניו הגאונים שליט"א. גם עם בניו היה נוהג בשבט מוסר אך לצד זאת היה עושה זאת בעדינות ובחן "פעם אחת לאחר הלימוד שלנו סגרתי את הגמרא והשארתי אותה על השולחן. אבא ניגש אליי ואמר 'אתה רוצה שזקן בן שמונים ירים עבורך את הספר ויעבוד בשבילך? אני כמובן שמהרתי להתנצל ולהחזיר את הגמרא למקומה" סיפר הגאון רבי משה צדקה שליט"א לכותב השורות ברגעים של הארת פנים.

בראש השנה שלפני פטירתו עוד התפלל מרן הגר"י צדקה בחשק רב ובכל כוחו אולם מיד לאחר מכן הובהל אל בית החולים. בנו הגדול וממשיך דרכו בראשות הישיבה, הגר"מ צדקה כבר ידע שמדובר במאבק אחרון בין אראלים למצוקים והוא אמר לאחיו הגר"ד – רבה של פרדס חנה, "זה ייקח ארבעים יום". הוא צדק. ביום י"ב בחשוון כבו המאורות ומרן ראש הישיבה השיב את נשמתו ליוצרה כשתלמידיו עוד מתגעגעים לזכות הגדולה לשהות בצילו "כשהיינו ילדים היינו מתפללים בבית הכנסת שאול צדקה הקרוי על שמו של אביו של הרב, בזמן שהרב היה אומר את שיר השירים ואחר כך 'יהי רצון' היינו מרגישים כאילו משהו קורה. הרגשה עילאית כאילו שערי שמים נפתחים. אין לי עוד הסבר לכך" אומר השבוע אחד מתלמידיו.

עם פטירתו פסק אחד המנהגים שעליהם סיפר באכסניה זו בעבר הגאון הגדול רבי ברוך שרגא ראב"ד ירושלים: התפילות המשותפות בכל ענייני השעה שהיו נצרכים אותם יזם מרן הגר"י צדקה כשבכל עת היה מצטרף אליו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל. כשהרב צדקה נפטר, רצו שוב לערוך תפילה כזו בהשתתפות מרן הרב עובדיה, אבל הוא סירב. 'תניחו לי, אני רוצה ללמוד' אמר. כעת בשמיים כשיום ההילולא שלהם סמוך זה לזה, אין ספק שהתפילות המשותפות נמשכות יחד. תנצב"ה.

עם עמיתו ורעו לראשות הישיבה הגר"צ אבא שאול

עומד בתפילה לצידו של מרן זצוקל

אשת חיל

הרבנית ה.ד.

בכח הדמיון

מספר ימים קודם לכן כבר מילא את בטנו בתרופות וסממנים שונים ומשונים שיכינו את גופו להתמודד עם הרעל ההרסני של הרופא היהודי.

דקות לפני המבחן, נכנס הרמב"ם למטבח שבבית המלך, נטל שני מלפפונים, שתי עגבניות, כמה פלפלים והרבה הרבה תבלינים. בלל הכל יחד והכין משקה שאינו מזיק כלל, אך מראהו איום ומרתיע.

עם המשקה הזה נכנס הרמב"ם לפני המלך והשרים, והשקה את כמון. כשידיו מרטטות באימה וכל גופו רועד כענף נישא ברוח, בלע כמון את המשקה המפחיד ומיד לאחריו נטל גם הוא סם נגד רעלים. בידועו את ההרגשות והתופעות של ההרעלה, ציפה לתחושות קשות של צמרמורות וחולשה, אולם הפלא ופלא, הוא לא חש מאומה... כאילו לא בלע כל רעל.

ההרגשות והתחושות הקשות שלא באו החרידו את הרופא כמון. הוא ידע שהרמב"ם גדול מאוד בחכמת גוף האדם ובהשפעתם של הסממנים, ואמר בחשש למקורביו: "מסתבר שהימיוני ברוב חכמתו נתן לי סם שפעולתו איטית והוא ישיפיע רק כאשר אוכל מאכל נוסף, אולי בשר..."

כמון פסק מלאכול בשר. הספקות שמא הרעל המתוחכם פועל בצירוף מזון מסוים לא נתנו לו מנוח, והוא נמנע גם מלאכול מוצרי מאפה. לאחר שראה שגם בשר ומאפה אינם גורמים להשפעת הרעל, החל להתנזר מחלב, אלא אם כן נחלב מול עיניו הפקוחות.

שבוע ימים היה כמון חסר מנוח. קם ושכב, יצא אל הרחוב ושב אל ביתו, הקשיב לפעילות לבו ומדד את אורך נשימותיו, האמין שעוד מעט קט תחל השפעת הרעל הסודי שכוחו כה עצום שהוא מתעתע ומשפיע רק אחרי תקופת זמן.

כעבור אותו שבוע פגש הרמב"ם את כמון במסדרונות הארמון, והנה פניו חיוורות וגופו רזה עד שאך עור ועצמות ניכרים מעליו. "אמור נא לי" שאל את הרופא המצרי המהולל "הנכונה השמועה שחדלת כמעט מלאכול ולשתות? ואם אתה אכן שותה מעט חלב כיצד אתה מרגיש?"

באותו הרגע התעצם חיוורונו של כמון. פניו חוורו כלובן החלב והוא קרס תחתיו מתעלף. הרמב"ם גחן אליו וגילה שלבו עמד מלכת והוא מת.

היה מלך מצרים מרצה מתוצאותיו של המבחן. קרא לרמב"ם וביקש שיגלה את אחינו ויתאר לו ממה מורכבת הייתה תערובת הרעל המיוחד בו השתמש, רעל מתוחכם הרדום במשך שבוע ימים ורק אז נותן את אותותיו...

"חלילה לי מעשות כדבר הזה" הפתיע הרמב"ם את המלך בתשובתו "לא הרעלתי אותו כלל ועיקר. לעולם איני משתמש לרעה בכישורן הרפואה שבזרע העולם העניק לי במתנה. כח הרפואה שקיבלתי הוא כדי להחיות ולא כדי להמית". המלך החריש ותלה עינים שואלות ברופאו הגדול. הרי כמון מת שבוע ימים לאחר ההרעלה.

"הוא מת על ידי עצמו" הסביר הרמב"ם במתק לשונו "מת בכוח הדמיון שפיתח בעקבות החרדה מפני הרעל שאינו משפיע. מת מפחד שוא..."

עתה הבין המלך עוד יותר כי לא רק רופא גדול הוא הרמב"ם כי אם גם חכם עצום, ומאז נישאו וגידלו על כל השרים אשר אתו. ולנו נותר לקח מן המעשה הזה להזהר מן הדמיון השלילי, שיכול חלילה להביא את האדם הלוקה בו יותר מידי, עד לשערי מוות.

בילקוט מעם לועז כתב דבר פלא, שכאשר אברהם אבינו ערך מלחמה עם המלכים, ראו האחרונים שהחיצים והחרבות שזרקו על אברהם אבינו לא הזיקו לו מאומה, ולא זו בלבד אלא שכאשר ראו שהוא זורק עליהם עפר, חשבו שבוודאי זהו אבק שריפה מסוכן מאוד, וכח הדמיון גבר עליהם ונהרגו מן הריח בלבד. והו עומק כוונת חז"ל שאברהם זרק עפר ונעשה חיצים, דהיינו שכך עלה בדמיון המלכים שנעשה כאילו חיצים מהעפר, וכל זה הינו רק מכח הדמיון.

אולי נראה שקשה להבין את הדברים הללו, אבל אנו חיים כיום בדור בו הקב"ה מראה לנו דברים נפלאים ונשגבים בכל בריה ובכל דבר שהקב"ה ברא למען בריותיו, ולטובתם ולהנאתם. בדיוק כמו שהמצאת הפקס באה ללמד אותנו שדברים שהאדם כותב כאן רואים גם למרחוק. כך גם בעניין שחז"ל לימדונו שכאשר אדם מדבר למטה שומעים למעלה, יש את הטלפון האלחוטי שיכול ללמד אותנו ולהמחיש לנו זאת.

על כוחו של הדמיון, ניתן ללמוד מהסיפור הבא. רבנו הרמב"ם, שימש במשך שנים רבות כרופאו האישי של מלך מצרים. הצלחתו הייתה לצנינים בעיני שרי המלך, ובקנאתם הסיתו את המלך שידיח את הרמב"ם וימנה תחתיו רופא מוסלמי ושמם כמון. "הלא רבי משה בר מימון יהודי הוא, ומדוע לא תיקח רופא מבני דתך?!", טענו באזניו השכם והערב, "מומחיותו של הרופא כמון אינה נופלת ממקצועיותו של היהודי..."

המלך שהכיר וידע כי מקנאה הם מדברים ומומחיותו של הרמב"ם גדולה לאין שיעור, התקשה לוותר על רופאו האישי והמסוּר, אך מנגד התקשה לעמוד בלחצם של השרים. החליט המלך בלית ברירה לערוך מבחן מסוכן מאוד בין הרמב"ם לבין גדול רופאם של הערבים.

קרא המלך לשני הרופאים, והציב בפניהם אתגר מבעית: כל אחד מהם ינסה להרעיל את רעהו, ומי שיצליח להינצל מההרעלה ולהיות בחיים על ידי תרופה שיכין מבעוד מועד, אות הוא שהינו המומחה ביותר, והוא יהיה רופא.

כדי לבחור מי יהיה הראשון שישתה את הרעל של חברו, ערך המלך גורל, ועלה שהרמב"ם יהיה הראשון שישתה את הרעל. הרופא המוסלמי הלך לביתו, ועסק במשך שבוע שלם ברקחות רעל חזק ומהיר, סם מוות נורא, שגם אם ישקו את הבולעו בתרופות כהנה וכהנה כבר יהיה מאוחר מידי. ואילו הרמב"ם שם מבטחו בה, הכין סממנים מתאימים שיבטלו את הרעל, וציווה לתלמידיו שאחרי שישתה מן הסם, מיד ישכיבוהו על הקרקע, כדי שדמו לא יזרום במהירות, והרעל לא יספיק להתפשט בגופו. מיד כשגופו במצב שכיבה, ישקוהו בתערובת שהכין בעוד מועד. היום המכריע הגיע, וכל תשובי מצרים היו במתח מי ישרוד את המבחן האכזר. שני הרופאים התייצבו לפני המלך ובידם סממניהם. כמון, הרופא המוסלמי, ניגש והושיט לרמב"ם את הסם הנורא שהכין. על פניו של הרמב"ם לא ניכרו כל סימני מצוקה. שפתיו מלמלו ארוכות תפלה חרישית, והוא לגם באחת את סם המוות. מיד אחרי שבלע את הנוזל, השכיבוהו תלמידיו, והשקוהו מהתרופה שהכין בעצמו כדי לנטרל את הרעל.

בחסדי שמים, כעבור יממה ומחצה התברר שכמו שהסם עשה את מלאכתו נאמנה, ואיים על חייו של הנשר הגדול, גם התרופה פעלה ועשתה את שלה. הרמב"ם התחזק והבריא. אחרי מספר ימים שב לעבודתו והיה כאחד האדם.

עתה הגיע תורו של הרמב"ם להשקות את הרופא הישמעאלי מסם המוות שלו. בעתה אחזה בכמון, וכל גופו רעד כשעמד מול הרופא היהודי שניצל מן ההרעלה. הלא הוא ידע איזה רעל מסוכן נתן להשקותו, ונוכח לראות את תעצומותיו של הרמב"ם שהצליח לשרוד את הסם הקטלני. חששו היה נורא.

שלשה עשורים להסתלקות
של הגאון הגדול, ראש ישיבת
'פורת יוסף' חכם יהודה צדקה
זצ"ל: ההיסטוריה נחשפת •
'עונג שבת' נבר בארכיונים
של מקורבו הרב אבינועם צבי
ותיעד את התמונות הנדירות
שמתפרסמות לראשונה
ויוצרות פסיפס מרהיב
לתשעים שנות תורה • בלעדי

צילום: שמואל דריי

יז המשומר

שלושים שנה חלפו מאותו ביום בו עלה בסערה השמימה אחד מקברניטיו של עולם התורה הספרדי הגאון הגדול חכם יהודה צדקה זצ"ל. שלושים שנה בהם נהרות של דיו נשפכו וווילי נייר למכביר ספגו שורות-שורות של יריעות היסטוריה במטרה לפענח את סוד חייו של אותו גאון שהעמיד את עולם התורה על תילו. ועדיין, קצרה היריעה מלהכיל. סיפורים ישנם למכביר, וכמוהם גם ראיונות עם תלמידיו כבניו, אבל מעטות הם התמונות שנשתיירו מאותו גאון עולם. וכשגונבה לנו השמועה כי לאחד מתלמידיו ומקורביו ישנו ארכיון אישי ובו תמונות נדירות שטרם ראו אור עולם, תיכף ומיד מיהרנו ללכת ולתעד את אותה היסטוריה שעם השנים הולכת ונעלמת. תיתי לו להרה"ג רבי אבינועם צבי על שפתח בפנינו את אוצרו הטוב והעניק לנו מהעידית שבמיטב שדהו ומיטב כרמו.

<<<

משיבת נפש

אבניה העתיקות של ירושלים אפופות סוד המה, בעיקוליהם נערמים סודות ותחת אצטבותיהם מתאספים עדויות. בתמונה הנדירה שנחשפת, רואים את ראש הישיבה חכם יהודה צדקה שקוע בתלמודו כשהוא יושב בפינה הצדדית וראשו רכון על ספריו.

אז יבקע כשחר אור

כששעת שקיעה דחנכה הייתה נוקשת בכוכביה על קימורי השערים ומבואות הבתים, היה ראש הישיבה חכם יהודה צדקה עוטה על עצמו את לבושו ההדור ויוצא אל המבואה המקורה. במהירות נוטל את הכוסיות ומשרבב בהם הפתילות, ואחר מעלה בהם אש. רוכן היה החכם אל עבר בית החנוכייה וכשעיניו עצומות שם המפורש יוצא מפיו.

והיו השלהבות עולות מאליהם ומאירות את משעולי הרחובות.

וישן מפני חדש

ועד שחודשה הישיבה בעיר העתיקה, הספיקה לקום כבר הישיבה בשכונת גאולה. במעמד הנחת אבן הפינה רואים בה את ראשי וחכמי הישיבה בצעירותם, בראשם מרן הגאון רבי עובדיה יוסף; הגאון הגדול חכם בן ציון אבא שאול; הגאון רבי יוסף עדס; הגאון רבי שבתאי אטון; וראש הישיבה חכם יהודה צדקה נואם.

חדש ימינו כקדם

תהפוכות רבות ידעה ישיבת הדגל של עולם התורה הספרדי. החל מהקשיים שנערמו על בנייתה ועד חורבנה בידי הלגיונרים הירדנים. ומשניתנה האות לחדש כקדם את ימיה של הישיבה בעיר העתיקה ולקומם חורבותיה מאפר ועפר, התאספו ובאו חכמי ירושלים ופיארו את שולחם הכבוד.

בתמונה ההיסטורית שלפנינו נראים ראש הישיבה הגאון הגדול רבי עזרא עטייה; רבה של ירושלים הגאון רבי אליהו פרדס ועמיתו לרבנות הגאון רבי יצחק קוליק, מרן הגאון רבי עובדיה יוסף ולצדו ראש הישיבה חכם יהודה צדקה נואם.

בחבלי הערצה

אם מהתמונות שלפנינו ניבט הקשר של ראש הישיבה חכם יהודה צדקה עם גדולי ישראל מכלל העדות, כאן הוא נראה עם רבה של ירושלים הגאון רבי בצלאל זולטי שהגיע לבקר בישיבה ולהתרשם מפירות גידוליו של ידידו.

עורה למה תישון

כמלאך המכה על ראש התינוק ואומר לו גדל, כך היה ראש הישיבה חכם יהודה צדקה עמל על גידול תלמידיו לתורה ולידיעתה. יחד עם עמיתו לראשות הישיבה הגאון הגדול חכם בן ציון אבא שאול היה עובר בין ספסלי העץ ומעודד הבחורים לשקוע בהוויות אביי דרבא ולחדד סברתם ולהעמיקה.

כאן הם נראים שניהם בעיצומו של שעת מבחן בהיכל הישיבה, כשחכם בן ציון מתענג על ידיעות הבחורים ונוטל בידו מיני מאפה.

ויהיו רחמין מתגוללים

ארשת רצינות הייתה מעטה פניו של ראש הישיבה חכם יהודה צדקה, ולא שלא היה מאיר פנים לכל אדם ומקדמו בסבר יפה, אלא שעול התלמידים וכובד משקל חינוכם הוא שגרם לו לכך.

אך למרות ארשת זו, הרי שביום הפורים היה החכם מלביש על עצמו תחפושת משעשעת ומשתובב עם תלמידיו כשהם משכרים עצמם ביינה של תורה ומשיחים בדברי תורה, שאין שמחה אלא ביין ותורה נמשלה ליין.

הצנע לכת

כאותם חכמים צנועים ואנשי ירושלים של מעלה, כך היה ראש הישיבה חכם יהודה צדקה עמל להסתיר עצמו ולהצניע ידיעותיו מעיני העם. בינו לבין עמיתיו הגאונים התודעה גאוניתו ועמקנותו בלימוד, וכאן הוא נראה יחד עם הגאון חכם יוסף עדס כשהם מתפללים בתלמודם לאסוקי שמעתתא.

לתור את הארץ באנו

כמעט 365 יום בשנה היו בחורי
ישיבת 'פורת יוסף' עמלים על
תלמודם. יומי דפגרא כמעט ולא היה
בנמצא, ורק אחת לתקופה היו יוצאים
יחד עם רבני הישיבה לתור את הארץ
ולהתפעל מיופי הבריאה. כאן נראה
ראש הישיבה חכם יהודה צדקה יחד
עם תלמידיו שמשתרכים לצדדיו
ומאחוריו בעיצומו של טיול יומי
בפארק רמת הנדיב שבזכרון יעקב.

נקדישך ונעריצך

כתלמידים נאמנים שהעריצו את רבם עשרת מונים,
היו חפצים הם כי יהא הוא מי שיערוך להם חופתם
ויסדר להם חופה וקידושין. וכשחכם יהודה צדקה היה
נענה להם ואומר: מקודשת מקודשת מקודשת, הם היו
עונים אחריו ביראה ופחד: קדוש קדוש קדוש.

פנינים לשולחן שבת

פרשת לך לך

שיעור בשלום בית

"ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ... אמרי נא אחתי את... וחיתה נפשי בגללך" (יב, יא-יג).

בפרשתנו התורה מצטטת את הדו שיח שהתנהל בין אברהם ואבינו ע"ה, לשרה אימנו. והדבר הוא לפלא כי התורה לא נוהגת לצטט שיחות. אלא שהתורה באה ללמדנו לקח נאה ביותר:

בשיחה זו, אנו נוכחים לגלות את יחסו הנפלא של אברהם ואבינו לרעייתו גם בשעת משבר ולחץ, בעת הרעב, בשעה שהם צריכים לעבור את הגבול, דבר הכרוך בפיקוח נפש של ממש:

"ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. והיה כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו. אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך" (יב, יא-יג).

לפני שאברהם ואבינו מבקש משרה דבר מה, הוא קודם כל משבח אותה ומחמיא לה: "אשה יפת מראה את". גם כאשר ביקש עשה זאת בלשון נימוסים ובקשה: "אמרי נא". וזאת למרות שמבקש זאת כדי להינצל ממיתה! בעוד אברהם ואבינו בן שבעים וחמש שנים ושרה בגיל שישים וחמש, לאחר עשרות שנים של נישואין, ובכל זאת אבי האומה מדבר אל רעייתו בכבוד ובהערכה לא פחות מתקופת השידוכים.

הרי שיחה זו מהווה עבורנו הדרכה וזוגית נפלאה כיצד לבקש ולדבר אל נשותינו בחיי השגרה ואפילו בשעות קשות ולחוצות. כמעשה אבות סימן לבנים!

מרב רבנו יוסף חיים דוד אזולאי זצ"ל כתב בספרו "מדבר קדמות" (מערכת נ, אות יא) בשם זקנו הגאון רבי אברהם אזולאי ז"ל: התלמידי חכמים כפי מה שמתנהג הוא עם הקב"ה, כן אשתו מתנהגת עמו, וזהו סוד מה שאמרו חז"ל בגמרא (יבמות סג) זכה – עוזרתו, לא זכה – כנגדו, שמורדת בו כמו שהוא מורד בקונו. וזהו הסוד לא שייך אלא לצדיקים. ולכן כל בן תורה שאין אשתו נשמעת לו, אין ראוי להתרעם עליה, כי הוא הפסיד עצמו. אמנם אם אינו בן תורה, דרך טבע אשתו נשמעת לו מפני שהיא יראה ממנו. ופירש בזה הגאון החיד"א זצ"ל כוונת הכתוב: "אין שלום בעצמי מפני חטאתי" (תהלים לח, ד). כי האשה היא עצם מעצמיו וזה שאמר, אין שלום בעצמי, באשתי, ואמרו הטעם – מפני חטאתי. ואמרו חז"ל (בראשית רבה נד, א) על הפסוק: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו" (משלי טז, ז). "אויביו" – זו אשתו. ואם כן, אם ה' מרוצה מדרכיו, ודאי אשתו תשלים איתו. וסיים, שכן פירש זקנו הרב הנוכח, וזהו דוקא בצדיק ותלמיד חכם, מה שכתוב ברצות ה' דרכי איש, דהיינו צדיק. ועל צד הרמז יש לרמוז בתיבת "איש" שהוא נוטריקון אדם ירא שמים. ויש לרמוז עוד "גם אויביו" ראשי תיבות וסופי תיבות במספר קטן עולה בגימטריה: "אשתו".

ומזה נלמד שעל ידי שאדם מתקן מעשיו, הקב"ה גורם שגם אשתו תתקן את מעשיה כלפיו.

הגאון הצדיק רבי שלמאן מוצפי זצ"ל, היה מחמיר גדול לעצמו בכל עניין יהודי, בין היתר היה בודק בעצמו את העוף לכל אבריו מחשש המצאותו של דבר המטריף אותו. מעולם הוא לא סמך על אשתו בעניין זה, אך על מנת שאשתו לא תרגיש בזה ולא תיפגע, תמיד היה מקפיד להיכנס למטבח בשעת פתיחת העוף והוצאת האיברים

הפנימיים. בכל פעם היה נכנס בתירוץ אחר, פעם בשביל לשנות, פעם בשביל לקחת דבר מה, פעם לרחוץ את ידיו ש"התלכלכו". רק כאשר הבחין שהכול כשר כדת וכהלכה חזר ללימודו, ובלבד שלא תפגע חלילה רעייתו מחומרותיו.

מעלת זיכוי הרבים

"זאת הנפש אשר עשו בחרן" (יב, ה).

איזה נפש עשו בחרן, הרי שרה הייתה עקרה?

על כך ענה רש"י ז"ל: שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת את הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאים.

מרב "מאור ישראל" רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, היה לא רק פוסק הדור, אלא היה גם מזכה הרבים הגדול של הדור בספריו הבהירים, בשיעוריו הנפלאים שנשמעו בכל רחבי תבל בלוויין ובמסעותיו בעולם, בהעמדת הדת על תילה על ידי התנועה הקדושה שהקים, בארגוני התשובה והקירוב שחולל, בקבלת הקהל לברכה ועצה, במערכת כשרות ענפה, בהקמת רשת חינוך לילדי ישראל על אדני התורה והמצוות, מגני ילדים, תלמודי תורה, בתי ספר לבנות, סמינרים ושיבות. וכן כוללי אברכים ורשת שיעורי ערב למבוגרים בכל רחבי הארץ.

זיכוי הרבים היה בלבו במשך כל ימי חייו, עוד בהיותו אברך צעיר לימים. לכן הרבה לדבר על מעלת זיכוי הרבים בדרשותיו. כך כתב בהקדמתו לספרו הבהיר "חזון עובדיה" – על סוכות:

"הנה ידוע גודל מעלת זיכוי הרבים, שאין לך מעלה גדולה כמו מי שמזכה את הרבים, כמו שנאמר (דניאל יב, ג): 'והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד', כשם ששבעת כוכבי הלכת נראים לנו כניצוצות קטנים, האמת היא שהם גדולים פי כמה מיליונים מכל כדור הארץ, כך גודל מעלת מזכי הרבים אצל ה' יתברך, וזאת על ידי רישום תלמידים לתלמודי תורה, שמושכים אותם בעבודות של אהבה מתוך בתי הספר החילוניים לתוך קדושת תלמודי התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה.

בהזדמנות אחרת אמר בעניין זה:

"רב שידוע תורה, חייב ללמד את בני ישראל תורה, ואם לא עושה כן, הרי הוא עתיד ליתן על כך את הדין וכך פסק הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"א, ה"ב): 'ושננתם לבניך' (דברים ו, ז), מפי השמועה אמרו: בניך – אלו תלמידיו, מכאן שכל חכם וחכם בישראל חייב ללמד תורה.

אני יודע על כמה ערים בישראל שיש בהם כוללים ואין אברך אחד מהם שהולך ללמד תורה את בני עירו וכל העם שם יושבים בחושך וכסומים באפילה, זהו דבר שמבעיר את חמתי על אנשים כאלה!!! לא אכפת להם מהצער של הציבור...!!

אדם שלא מלמד תורה לאחרים, הקב"ה עושהו טיפש, ולא יצא כלום מתורתו, מפני שאינו חס ואינו מרחם על אחיו בני ישראל! צריך לראות אותם כמו בניו, הם בני הרוחניים, אם לא נלמד אותם תורה יישארו כולם בורים וכי מהיכן ידעו...!!"

כיצד מל אברהם אבינו ביום הכיפורים?

"בעצם היום הזה נימול אברהם" (יז, כו)

בפרשתנו כתוב: "בעצם היום הזה נימול אברהם" (יז, כו) ולגבי יום הכיפורים כתוב: "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה" (ויקרא כג, כח). מגזירה שווה זו של המילה "בעצם", למדו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק ה), שאברהם אבינו ובניו ביתו נימולו בעצם יום הכיפורים. בכל יום כיפור נראית דם מילתו של אברהם אבינו ומכפרת על עוונותיהם של עם ישראל.

מֵרֵן הַחֵיד"א צֻק"ל, בִּסְפָרוֹ "נֶחַל קְדוּמִים" מֵצֵא לֶכֶךְ רִמְזוֹ נֹסֵף: הַמִּילִים "בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִימּוֹל", עוֹלָה בְּגִימַטְרִיָּה: "יוֹם הַכִּיפּוּרִים".

הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה אֶסְאֵד צֻק"ל, הִקְשָׁה עַל מִדְרַשׁ זֶה, שֶׁהָיָה מֵרֵן רַבִּינוֹ יוֹסֵף קָאָרוֹ זִיע"א, פֶּסֶק בְּשׁוּלְחַן הַטְּהוֹר (יורה דעה סימן שלא): אִדָּם שֶׁמֶל בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה לֹא יוֹמֵל בַּשַּׁבָּת שְׁמָא יִקְלָקֵל וַיַּחֲלֵל שַׁבָּת לְרִיק.

אִם כֵּן, נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה, כִּיצַד מֵל אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ ע"ה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, הָרִי זֶה הֵייתָ הַפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמֶל? וְלֹא נִיתֵן לְתִרְץ שְׁזֶה הִיָּה לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁהָיָה אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ קִיִּים אֶת כָּל הַמִּצְוּוֹת, אֲפִילוֹ אֶת מִצְוַת עֲרוֹב תַּבְשִׁילִין, שֶׁהִיא מִצְוָה מִדְּרַבָּנָן (כַּמְבוּאָר בְּיוֹמָא כח:).

הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה אֶסְאֵד זצ"ל תִּירָץ, אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ יָדַע שֶׁה' יִתֵּן לוֹ סִייעָתָא דְשִׁמְיָא לְמֹל כְּהֻלָּה, שֶׁכֵּן הִקְב"ה לֹא יִבְיֵא אוֹתוֹ לְיַד מַכְשׁוֹל אוֹ תַּקְלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "רַגְלִי חֲסִידִי יִשְׁמֹר" (שְׁמוּאֵל א' ב, ט) ו"שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דְּבַר רָע" (קְהֵלֶת ח, ה).

בִּסְפָרוֹ "גִּנְזֵי יוֹסֵף" תִּירָץ, עַל פִּי הַמִּדְרַשׁ (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה ד, יד), שֶׁהִקְב"ה סִייעָה לוֹ בְּמִילָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכֹרֹת עַמּוֹ הַבְּרִית" (נַחֲמִיָּה ט, ח) וְלִכֵּן זֶה בְּגֵדֵר שֶׁל "שְׁנִים שֶׁעֲשֵׂאוּהָ" שִׁפְטוֹרִים מִמֶּלֶכָה בַּשַּׁבָּת (שַׁבָּת ג). (כְּמוֹצֵא שֶׁל רַב).

כרמז לחיי האדם

"ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (יב, א).

"לך לך", עוֹלָה בְּגִימַטְרִיָּה: "מֵאָה". רִמְזוֹ לֶכֶךְ שִׁיזְכָּה לַחַיִּית עוֹד מֵאָה שָׁנִים (בַּעַל הַטּוֹרִים).

הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף שַׁלְתִּיאל צֻק"ל מִסַּאֲלוֹנִיק, כֹּתֵב בִּסְפָרוֹ "יוֹסֵף אֶבְרָהָם", שֶׁהִכְתוּב רִמְזוֹ ב"לך לך מארצך וממולדתך", שְׁעִתִּיד אִדָּם לְמוֹת בְּגִיל מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁרִמְזוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (אֲבוֹת פ"ה, מ"ב), בֵּן מֵאָה כִּאִילוֹ עֵבֶר וּבִטֵּל מִן הָעוֹלָם וְזֶה הוּא עוֹזֵב אֶת ה"אַרְץ", הָעוֹלָם הַזֶּה וְהוֹלֵךְ "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ", מִקּוֹם נַחֲלָתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, וְשֶׁם "אֲעֻשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל", הִקְב"ה מְבַטֵּחַ לְשֶׁלֶם לוֹ אֶת שִׁכְרֵי הַמִּצְוּוֹת שֶׁעֲשֵׂה בְּמִשְׁךְ שְׁנוֹת חַיָּיו.

לוותר על הכול

"לך לך מארצך" (יב, א)

בְּנִיסִיוֵנוּ הָרִאשׁוֹן שֶׁל אֶבְרָהָם נֹאמַר לוֹ "לך לך מארצך" (יב, א) וּבְנִיסִיוֵנוּ הָאֲחֵרוֹן נֹאמַר לוֹ "לך לך אל אֶרֶץ הַמּוֹרִיָּה" (כב, ב). בְּנִיסִיוֵנוּ הָרִאשׁוֹן אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ ע"ה, נִצְטוּוֹה לוֹוֹת עַל עֲבָרֵינוּ וּבְנִיסִיוֵנוּ הָאֲחֵרוֹן נִצְטוּוֹה לוֹוֹת עַל עֲתִידֵנוּ, שֶׁהָיָה הוֹבֵטֵחַ כִּי "בִּיצְחָךְ יִקְרָא לְךָ זֶרַע" (כא, יב), וּבְכָל זֹאת עֲשֵׂה לְכָבוֹד בּוֹרָא עוֹלָם! (אֲצִיר אֲפִרִּים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה).

בין אבימלך למלך סדום

"אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" (יד, כג).

בִּסְפָרוֹ "דַּעַת וְתוֹשִׁיָּה" הִקְשָׁה, מִדּוּעַ סִירַב אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ לְקַחַת מִמֶּלֶךְ סְדוֹם אֲפִילוֹ שְׁרוֹךְ שֶׁל נַעַל (יד, כא-כג)? הָרִי הִיָּה מִגִּיעַ לוֹ חֶלֶק מִהַשְּׁלָל שֶׁל הַמֶּלֶחֶמָה עַל פִּי דִין, וְאִילוֹ מֵאֲבִימֶלֶךְ אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ כֵּן הִסְכִּים לְקַבֵּל מִתְּנֻנָּה כְּפִיצוֹ עַל כֶּךָ שֶׁלֶקַח אֶת שְׁרָה?

סְדוֹם חֲרָטָה עַל דִּגְלָה אֶת הָאֲנוּכִיּוֹת, לִכֵּן הָיוּ נֹגֵד חֲסִידִים. חֶבֶל אֲרַצִּם

שֶׁל אֲנָשֵׁי סְדוֹם הָיָה מְשׁוּפָּע בִּזְהָב, לִכֵּן הֵם סִירְבוּ לְקַבֵּל אוֹרְחִים מִמִּקְוָמוֹת אֲחֵרִים, כִּדִּי שֶׁלֹא יַחֲסִרוּ מִמוֹנָם (סְנֵהֲדִין קט).

וְהֵנָּה כֹּאשֶׁר נִיצַח אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ בְּמִלְחָמָה, אִכָּן הִיָּה מִגִּיעַ מִהַשְּׁלָל, אִךְ הוּא וְיִתֵּר לְאֲנָשֵׁי סְדוֹם כִּדִּי לְשַׁבֵּר אֶת הַשְּׁקֵפָתָם. אֶבְרָהָם אֲבִינוֹ וְיִתֵּר לָהֶם בְּמִידַת הַחֶסֶד עַל הַמִּמּוֹן שֶׁהִיָּה מִגִּיעַ לוֹ עַל פִּי דִין כִּדִּי לְלַמֶּדֶם מוֹסֵר וְדַעַת, אִךְ מִפְּרָעָה לְקַח אֶבְרָהָם מִתְּנֻנָּה עַל הַצֶּעֶר וְהַבּוֹשֶׁת שֶׁהָיָה לוֹ בְּהִילָקֵחַ שְׁרָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהָיָה הַמְצִרִּים לֹא חָרְטוּ אֶת שְׁנֵאת הַחֶסֶד עַל דִּגְלָם כְּמוֹ ה"סְדוּמִיָּקִים".

שום כלום!

"אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" (יד, כג).

רַבֵּנוֹ סְעִדְיָה גָּאוֹן זִיע"א, בִּיאָר שֶׁאֶבְרָהָם אֲבִינוֹ כָּלֵל בְּמִשְׁפַּט זֶה שֶׁאִינוֹ רוֹצֵה לְקַחַת מִמֶּנּוּ לֹא מִן הַצּוּמָה, לֹא מִן הַחַי וְאִף לֹא מִהַדּוּמָם:

"חֹטִי", רִמְזוֹ לְצוּמָה, חוֹטִי פִּשְׁתָּן.

"שְׁרוֹךְ נַעַל", רִמְזוֹ לַחֵי, צִמְרֵי כְּבָשִׂים אוֹ עוֹר בַּהֲמָה שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹשִׂים נַעֲלִיִּים.

"מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ", אֲפִילוֹ מִן הַדּוּמָם.

האור ניכר דווקא מתוך החושך

"הבט נא השמימה וספר הכוכבים" (טו, ה)

דִּרְשׁ רַבֵּנוֹ יִצְחָק אֲבִרְבָּנָאֵל זִיע"א: כֵּשֶׁם שֶׁאִין אוֹר הַכּוֹכָבִים נִרְאָה, אִלָּא מִתּוֹךְ חֹשֶׁכֶת הַלַּיְלָה, כֵּךְ אִין אוֹרֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (שֶׁנִּמְשְׁלוֹ לְכּוֹכָבִים) נִרְאָה, אִלָּא מִתּוֹךְ חֹשֶׁכֶת הַגְּלוּת. כְּפִי שֶׁמִּתְגַּלִּים פְּשׁוּטֵי יִשְׂרָאֵל בְּמֵלֶא הַדֶּרֶם בְּזִמְנֵי הַגְּזִירוֹת וְהַצְרוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵאִיר אֶז בְּאוֹר יִקְרוֹת.

זכו לגאולה בזכות הלשון

"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (טו, יד).

גָּאוֹן עוֹזֵנוֹ מֵרֵן הַחֵיד"א זִיע"א כֹּתֵב, שֶׁסּוּפֵי הַתִּיבּוֹת בִּפְסוּק זֶה יוֹצֵרִים אֶת הַמִּילָה: "לִשׁוֹן". לְרִמּוֹזוֹ, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל זָכוּ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם בְּזִכּוֹת שֶׁלֹא שִׁינּוּ אֶת לְשׁוֹנָם (בַּעַל הַטּוֹרִים שְׁמוֹת א, א).

ניסי הגאולה העתידית יהיו גדולים מניסי גאולת מצרים

"וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (טו, יד).

רַבֵּנוֹ סְעִדְיָה גָּאוֹן זִיע"א כֹּתֵב, שֶׁכָּל הַסִּבֵּל, הַצְרוֹת וְהִיסוּרִים, שֶׁהָיָה לְמִצְרַיִם בְּזִמְנֵי גְאוּלַּת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִתּוֹאֲרִים בְּשֵׁתִי מִילִים בְּלִבָּב: "דִּן אֲנִי". וְאִילוֹ הַגְּאוּלָּה הָעֲתִידִית מִתּוֹאֲרָה בִּסְפָרוֹ הַנְּבִיאִים בְּאִרְכּוֹת מִרְבּוֹה.

אִם כֵּן, צְפוּיִים לָנוּ יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת, נִסִּים וְנִפְלְאוֹת, כֶּה גְדוֹלִים וְעֲצוּמִים עַד שֶׁכָּל נִיסֵי מִצְרַיִם, עֲשֵׂרֶת הַמִּכּוֹת וְקִרְיַת יָם סוּף, יִהְיוּ קִטְנִים לְעוֹמֹתָם וְלִכֵּן אֲמָרוּ חֲז"ל, שֶׁעוֹצֵמַת הַנִּסִּים וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁהִיָּה בְּגְאוּלָּה, תִּשְׁכִּיחַ אֶת נִסֵּי יִצְיָאֵת מִצְרַיִם!

ירידה רוחנית

"לך לך מארצך ואעשך לגוי גדול" (יב, א-ב)

בְּשָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְהַגְעָתָם שֶׁל הַיְּהוּדִים לְאֻמְרִיקָה, רַבִּים נִסְחָפוּ לְאוֹרִית הַמִּתְיָרְנוֹת שֶׁשִּׁרְרָה אֶז. חֶלֶק מֵהֶם לֹא עִמְדוּ בְּנִיסִיוֵנוּ וְהִשְׁלִיכוּ מֵאֲחֹרֵי גוֹם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוּוֹת.

כִּשְׁהִיָּע אֶחָד מִגְדוּלֵי הַרְבֵּנִים לְאֻמְרִיקָה וְרָאָה אֶת הָעֲזוּבָה הָרוּחִנִּית, נֹאמַר: "בִּפְרֶשֶׁת לְךָ נֹאמַר לְאֶבְרָהָם אֲבִינוֹ ע"ה, 'לך לך מארצך ואעשך לגוי גדול' (יב, א-ב) - לְמַרְבָּה הַצֶּעֶר, אִנִּי רֹאֶה שֶׁהִבְטַחָה זֶה הַתְּקִימָה כֹּאֵן בְּמִלּוּאָה. כִּיוֵּן שִׁישְׂרָאֵל גָּלוּ מֵאֲרַצָּם, 'לך לך', מִיד עָשׂוּ לְגוֹי גָּדוֹל..."

שישית ושביעית

מדוע מחירי הירקות והפירות כל כך יקרים כשהם בכשרות מיוחדת לשנת השמיטה ומה מיוחד בדלעת ובפפריקה שקדושת השביעית בהם נמשכת עד לכמעט סוף השנה השמינית • הרב ישי מלכה סייר בין המטעים ובתי האריזה וחזר עם תשובות

כשחכמינו זיכרונם לברכה אמרו שכל ההתחלות קשות, הם התכוונו לכל סוג של התחלה חדשה, גם לזו של משווקי – ואף רוכשי – יבול שמיטה כהלכתה.

שנת השמיטה נפתחה עם בלבול די קשה, מחירי הפירות והירקות ובפרט של עלי הירק האמירו לשחקים, ומחסור גדול הורגש בשווקים, עד כדי כך שעסקי מזון רבים החליטו לחשב מסלול מחדש בשאלה האם כדאי להם להמשיך ולשווק מזון מוכן על טהרת יבול שמיטה לחומרא, או שמא צרכניהם יסתפקו במזון פחות מהודר המבוסס על היתר המכירה.

תחשבו על בעל עסק שמבצע מבעוד מועד הזמנה של ארבע קרטוני כוסברה ועשרה קרטוני חסה, ובבוקר כשהוא כבר מגיע להכין את תרכובת הסלט, הוא מגלה שספק הירקות שלח לו רק ארבע חבילות בדודות של חסה ושני זרדי כוסברה. ועכשיו אמרו אתם: מה הוא אמר לעשות עם הכמות הזו שיכולה להספיק בקושי לסלט וחצי?! לסגור את העסק להיום?! יתרה מכך, כשהוא מסתכל על החשבונות של הזמנת הירקות, הוא מתמלא חלחלה ותוהה לעצמו מהיכן צץ המחיר המופקע הזה, מדוע תפוחי האדמה, הבצל והדלעת כה יקרים, בעוד הם עדיין מביא השנה השישית.

כדאי לעשות מעט סדר, כדי שנוכל להבין עד כמה מורכב הסיפור הזה. ראשית, לא תמיד ניתן לגלגל את האשמה כלפי אותם משווקי ומחסני הירקות, בפרט כשמדובר בשיווק של עלי ירק למינם, שכן אם ניקח את העובדה שמזג האוויר החם היכה בעוז בכל גידולי השדה, עד כדי כך שכמחצית מהגידולים לא צלחו את משבר החום. בנוסף לכך, הקמת חממה הכשרה למהדרין לגידול עלי ירק גם בשנת השמיטה, עלותה יקרה לאין ערוך ופעמים רבות היא לא מחזירה את ההשקעה. קחו למשל מגדל שהשקיע סכום עתק של כמה מיליוני ₪ בהקמת חממה מהסוג הזה, וברגע האמת כשהוא בא לקצור את רווחיו, משגיחי הכשרות מודעים לו חגיגת שגידולי החממה נפסלו לשווק כירק מפוקה, מחמת שהתגלה נגיעות של חרקים מעל התקן המותר, או

זנים של חרקים שאינם יורדים בשטיפה. יתכן גם שהשקעה של אותה מגדל הייתה דווקא בהקמת חממות בשטחים, אצל מגדלים ערבים והם כדרכם תקעו לו מקל בגלגלים, ולא חסר סיבות, כך שהרבה חברות שבכל משך השש שנים מגדלים ירק בפיקוח כשרות כזו או אחרת, פרשו מלגדל ירק מהדרין – שמיטה כהלכתה והעדיפו לגדל את תוצרתם כהיתר המכירה, או תחת שם "מכוסס" להיתר המכירה – "גידולי עולי מצרים" שזהו גם סוג של היתר הנשען על היתר המכירה.

גם בירקות המצב לא טוב בהרבה, למרות ששערי הייבוא נפתחו וניתן לזהות ממרחק רב את העגבנייה הטורקית, או את המלפפון הירדני, אולם בימים הקרובים מסתבר יהיה הרבה יותר קל עם פתיחתם של אזורים גידול המוגדרים כחול, כמו הערבה הדרומית ואזורים מסוימים בבקעה, המגדלים מבחר רב של ירקות ובפרט פלפלים, עגבניות וכד'. בכל מקרה, המצב הזה מחייב אותנו לשמור על עירונות, ולשנן שוב ושוב את הלכות השמיטה ולא בגלל פירות הקיץ מהעונה הקודמת ופירות החורף הממשמש ובא, שהרי אלו גדלו על ברכיה של שנת הששית וכלל בידנו שכל פרי שחנט בשנת השישית אינו קדוש בקדושת השביעית. הצורך בכך הוא בשל העובדה שהשווק מאוד מבובל. מחד, כבר מצויים ירקות שגדלו בשנת השמיטה שאם הם נזרעו שלא כדין, הם אסורים מגזרת חכמינו באיסור ספיחין, או בכאלו שזרעיתם הייתה בשוליה של שנת הששית שגם אם נלך לפי הפוסקים המקילים ונתיר את הירק באכילה, עדיין הירק נלקט בשנת השמיטה וקדוש הוא בקדושת השביעית. מנגד, יש ירקות שנלקטו עתה, אך לנו יחשב הדבר כאלו נלקטו מאשתקד – השנה השישית – כגון ירק הדלעת, או הפפריקה.

הדלעת המוכרת לנו, היא דלעת השדה, שהוא ירק ממשפחת הדלועיים הגדל במשך חודשי הקיץ, ומהו מאוד מגיע לממדים גדולים. גידול הדלעת מצריך השקיה מרובה, מחמת שרוב הירק מורכב מנוזלים, ומנגד מצריך חשיפה מרובה לשמש. אחת התכונות הטובות שיש לדלעת, היא חיי המדף הארוכים, ולכן דלעת הנקצרת בשולי חודשי הקיץ, יכולה להתקיים

עד סוף הקיץ הבא, כאשר היא מאוחסנת בתוך מיכלים.

אלא שהדבר המעניין, הוא שעל אף שהדלעת נקצרת מהשדות לאחר ראש השנה, בפועל מבחינה הלכתית, נחשבת הדלעת כאילו נקצרה לפני ראש השנה, וכאילו גדלה ונקצרה קודם שנת השמיטה, דבר הגורם לדלעת להיחשב כגידולי שנת השישית. מנגד, בשנה הבאה תהיה לנו בעיה הפוכה, שהדלעת הנקצרת בתוך השנה השמינית, תיחשב כאילו גדלה בשנת השבע ובכך תיווצר בעיה לא פשוטה, שהרי אם המגדל שלה היה יהודי, נאסרת הדלעת באופן עולמי מדין ספיחין, (אלא אם כן התבצע סידור היתר המכירה, לנהוגים היתר בכך) וכל זה משום, שבהליך גידולתה, מפסיקים את ההשקיה, הרבה לפני ראש השנה, כדי ליצור מצב שהדלעת תפסיק לגדול והחיבור שלה לשורשי השיח יפסק באופן שהעוקץ המחובר בין הפרי לשיח יתייבש לגמרי, ובכך תיפסק היניקה שיש בין הפרי לצמח. לכן, למרות שהפרי עדיין מחובר לאדמה, בפועל נחשב הוא כנתלש כבר בשנת השמיטה, וחל עליו הכלל שבירק הולכים אחר שעת לקיטה, ושעת לקיטתו לצורך כך היא שנת השמיטה, וממילא חלים על הפרי כל דיני ספיחין, האוסרים אותו באופן עולמי.

מכיוון שהדלעת הנקצרת בתקופה הזאת נשמרת ומאוחסנת עד סוף חודשי הקיץ הבא, וגם הזמן המשוער, שלוקח לדלעת הנזרעת בשנה השמינית לגדול עד שתגיע לשלב שהיא יכולה להיקצר מהשדות, שהוא הזמן הנחשב "כדי שיעשו", הינו בסוף חודשי הקיץ, חל איסור לצרוך דלעת ללא פיקוח כשרות בנושא שנת השמיטה, עד כמעט סוף חודש אב של השנה השמינית.

הנתון הזה יכול מעט לבלבל אותנו, ועלולים אנחנו לחשוב שאם כך עתה שאנחנו בתוך שנת השמיטה יהיה ניתן לצרוך דלעת ללא כל פיקוח בנושא שנת השמיטה, שהרי הדלעת לכאורה מגידולי שנת השש, אולם הנתון הזה לא ממש החלטי שהרי יתכן גם מצב שעוקצי הדלעת לא ייבשו באופן מוחלט קודם ראש השנה, ובשעת הקיטה יחשבו שנת השביעית ואף אם בשנה הבאה אנחנו נסבור שהדלעת קדושה בקדושת השביעית, השנה נצטרך לחשוש ולהחמיר בזה.

אותו הנידון קיים גם בפלפלים הגדלים לצורך תעשיית הפפריקה. בישראל מגדל הפלפל בהיקף ענק, והפפריקה הישראלית תופסת מקום של כבוד בכל שווקי מערב אירופה. הדרך היחידה המאפשרת ללקט את כל הכמויות הענק הללו, היא רק על ידי קומביין שמנוער היטב את הצמח, וגורם לפלפלים לנשור מהצמח, בעוד שהצמח עומד על תילו. אלא, שלשם כך, צריך להגיע למצב שהעוקץ המחובר את הפרי לצמח, יהיה יבש עד שניעור קל יגרום לפרי להיתלש ממנו.

כדי להגיע למצב כזה, לקראת סוף הקיץ כאשר צמח הפלפל מתחיל להתייבש, מפסיקים את ההשקיה בכדי לזרז את ייבושו של צמח הפלפל. כמובן שלא מסתמכים רק על הייבוש הטבעי שיכול להמשך זמן רב, ומוסיפים מזרזי ייבוש כדוגמת ריסוסים למינם, שתפקידם לייבש רק את הצמח ולא את פרי הפלפל, ופעמים רבות הריסוס מתבצע אף בעזרת מטוסי ריסוס. רק לאחר שהצמח ייבש ופסקה היניקה, פרי הפלפל מתחיל אט אט להצטמק, ואף עומד בשמש, עד שמגיע שלב הקיטה.

אלא שגם הפלפל הזה המיועד לתעשיית הפפריקה, זמן לקיטתו נחשב מבחינה הלכתית, כבר משעה שהעוקץ התייבש, והפרי חדל לינוק לגמרי מהקרקע. אם כך, גידולי הפלפל של השנה הבאה הנלקטים בשנה השמינית יחשבו כירק הנלקט בשנת השמיטה, שחלים עליו כל דיני השביעית, ולכן גם הפפריקה המיוצרת בשנה הזאת מצריכה פיקוח כשרותי של שביעית, עד סוף חודשי הקיץ הבא. ולסיום, ישנם הרבה סיבות, לצורך פירות וירקות, מחנות או ממשווקים, המפוקחים בכל שאר ימות השנה בכשרות מהדרין, גם אם נקפיד להפריש בביטנו את כל התרומות ומעשרות, שוב מספק, וכל זה בלי שנכנס לבעיית קטיף השבת.

וצויתי את ברכתי לכם

עובדי חן

שהבורא יתברך הוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וכיון שאנו עשינו את רצונו בפרדס - עשה הוא את רצוננו!"

אירוע זה קידש שם שמים ברבים, כאשר נכתב בספרי מחלקת הפרדסים הממשלתית כי 'הפרדס בקוממיות לא עובד בכל שנת השביעית והצליח למעלה מן המשווער'.

אך נדמה כי הנס המפורסם ביותר שארע בקוממיות, הוא נס מכת הארבה של שנת השמיטה תשי"ט, עליו מעידים עד היום זקני המושבים הסמוכים.

ובכן, בקיץ תשי"ח, מספר חודשים לפני שנת השמיטה, זרעו חקלאי קוממיות בשדותיהם מזון לבהמות - פעולה שהיתה מותרת הלכתית (לפי שיטת הרמב"ן), למרות שנת השמיטה הקריבה. והנה, באמצע שנת השמיטה, הושחרו שמייה של ארץ ישראל מענני ארבה שהגיעו מהדרום. תושבי קוממיות באו מבוהלים ודחופים לרב מנדלסון והודיעוהו כי סכנה מרחפת על כל מה שנזרע בערב שנת השמיטה. הרב מנדלסון הרגיעם וחזקם בביטחון, כי יצפו לישועת ה' בזכות מצוות השמיטה שקיימו.

והנה, הארבה פשט דוקא על שדות המושבים שלא שמרו שמיטה, וגרם נזק חסר תקדים לשתילים, ואילו אל שדות קוממיות שהיו בדרכו, לא קרב. לא נחת ארבה אחד בכל גבול קוממיות. על פלא זה, מספר הרב מנדלסון באגרת שכתב בשנת תשכ"ג למחבר ספר "משנת יוסף" על מסכת שביעית, ומסיים: "כשסיפירתי זאת להרב מבריסק זצ"ל, אמר כי זה מופת שצריכים לספר ולפרסם ברבים".

אריה מוסקוביץ, כיום תושב נוב, זוכר את המקרה בבהירות. הוא היה אז ילד, בן מושב "יד נתן", אשר שדותיו הקבילו לשדותיהם של תושבי קוממיות, וכך הוא מספר: "הארבה התקיף את מושבנו, ואבי קרא לי לסייע לו לגרש אותם. לא היה אז ריסוס, והדרך המקובלת לעשות זאת היתה באמצעות גרימת רעש - הכאה על פחים ועל קרשים, כדי להבהילם ולהניסם. יצאנו לשדה והתחלנו להכות. תוך כדי הכאה, אני מביט על שדותיו של המושב השכן - מושב קוממיות, והנה אין שם ולו ארבה אחד. אני זוכר ששאלתי את אבי: 'אבא, למה רק לנו יש ארבה, ואצל השכנים השדות ריקים?'. הוא לא ידע להשיב. לימים, כאשר שבתי בתשובה, נתקלתי בספר על החזון איש, שם מובאת עדותם של תושבי קוממיות, המספרים על מכת הארבה שדילגה מעל מושבם. אז הבנתי למפרע שלמעשה חזו אז עיני בנס גלוי".

"השומר הצעיר" וטענה בפיהם: היתכן?! היבול הצליח, משמע שהזרעים היו טובים, ואם כן עליכם להוסיף לנו על המחיר ששילמתם לנו עבור הזרעים. השיבו אנשי קוממות: הקב"ה שלח את ברכתו למקדשי שביעית, ומה לכם ולברכה זו? לבסוף הובא הדבר להכרעת רב המושב רבי בנימין מנדלסון, אשר קבע שעל פי ההלכה יוסיפו אנשי קוממיות לקיבוץ שליש על הסכום ששולם בעד הזרעים.

חמש שנים לאחר מכן - בשנת תשי"ז, קיבלה ה'סוכנות היהודית' החלטה לסייע למספר מושבים בנטיעת פרדסים. בין המושבים שהיו זכאים לקבלת סיוע היה המושב קוממיות. כשפנו מטעם הסוכנות למזכירות המושב על מנת לקבוע כיצד להעביר את הסיוע, הם נתקלו בתנאי אותו הציבו אנשי קוממיות, ולפיו הם מוכנים לנטיעת הפרדסים בתנאי שינתן להם לשמור בהם שמיטה כהלכתה, לפי הוראות רב המושב.

ראשי הסוכנות התנגדו לתנאי זה, והסיוע התעכב בשנה. כעבור שנה, קיים הרב מנדלסון שיחה עם מר ויגודסקי שהיה ממונה על הפרדסים מטעם הסוכנות, והסביר לו בדברים נרגשים היוצאים מן הלב, כמה חשובה מצוה זו וכמה נכונים הם למסור נפשם עליה. הדברים עשו עליו רושם, והוא הסכים לתנאי של שמירת השמיטה והפרדסים ניטעו.

שנה חלפה והגיעה שנת תשי"ט - שנת השמיטה. בהתאם להסכם בין הסוכנות למושב, עבדו פרדסי קוממיות לפי כל דיני השמיטה תחת פיקוחו של הרב מנדלסון. במהלך השנה באו הפרדסנים, אגרונומים מנוסים, אל הרב מנדלסון ואמרו כי הצורה שבה מעבדים בשמיטה את הפרדס, מסכנת את הפרדס, ויתכן ויגרם מכך נזק בלתי ניתן לתיקון.

הרב מנדלסון לא ויתר והורה להמשיך ולטפל בשדה לפי כל דיני שביעית. הרב עצמו נשא עיניו למרום ואמר: "רבונו של עולם, בזכות שמירת המצוה, תעזור לנו שלא יתחלל שם שמים על ידינו. שלא יאמרו, שהחרדים המיטו על ראשם שואה כלכלית בגלל דבקותם במצוות!".

לאחר שנת השמיטה, הגיע אל הרב מנדלסון הממונה על הפרדסים מר ויגודסקי, ואמר לו כי יש תחת אחריותו 12 פרדסים במושבים שונים, וכולם מלבד הפרדס שבקוממיות עבדו בשמיטה כבכל שנה, ודוקא הפרדס של קוממיות שנשמרו בו דיני השמיטה, הניב את התנובה הטובה והיפה ביותר.

"אמור נא לי, מהו סוד הדבר?!" התעניין מר ויגודסקי.

אמרו לו הרב: "ה'אני מאמין' הראשון הוא,

לאחר שנת השמיטה תשי"ב, חיפשו בני מושב קוממיות במושבים החילוניים הסמוכים זרעים על מנת להתחיל לעבוד בשדותיהם, אולם בכל מושבי הסביבה לא נמצאו זרעים שלא גדלו בשמיטה, ורק קיבוץ אחד הסכים למכור להם זרעים מהשנה הששית שהיו כבר מתולעים ושבורים, ולא נראה היה כי יועילו להצמיח דבר.

ראש ענף הפלחה של המושב, ר' יחיאל וייס, לא ידע לשית עצות בנפשו. בצר לו, פנה אל רב המושב, הגאון רבי בנימין מנדלסון זצ"ל, שהשיב לו בדברים נמרצים: "אם אין חטים אחרות, הוי מאמין בחי העולמים וזורע! יש לקחת את הזרעים המתולעים, וברכת ה' תבוא על ידי זרעים אלו". ר' יחיאל מילא אחר דבריו בתום לב, וקנה את הזרעים.

השמועה כי חקלאי קוממיות השקיעו מהונם עשרים אלף לירות בכדי לקנות זרעים מתולעים, פשטה במהירות בכל האזור, והם היו ללעג וקלס בין תושבי הסביבה.

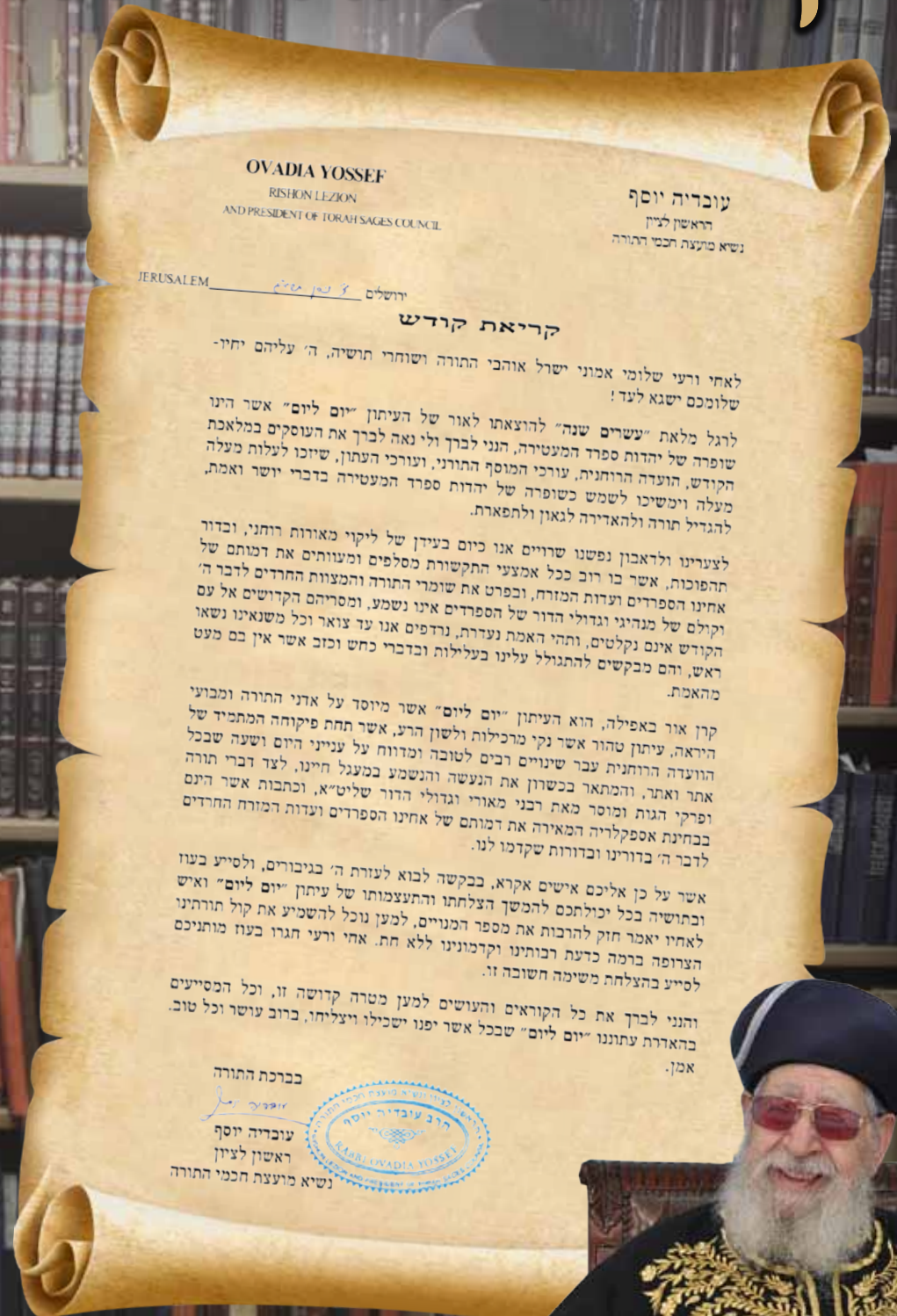
כעת ביקשו תושבי המושב למהר לזרוע את החטים, לפני בוא עונת הגשמים, והם פנו אל הגאון החזון איש זצ"ל (שהשבוע חל יום הילולתו) ונפשם בשאלתם: שנה שלמה לא חרשנו ולא זרענו, והגשמים ממששים ובאים. אם יעברו ימי חג הסוכות, קיים חשש שלא נספיק לבצע את החרוש לפני רדת הגשמים. האם רשאים אנו לחרוש בחול המועד לפני בוא הגשמים, כדי למנוע הפסד גדול?"

"וכי מי אמר שתאחרו את עונת הגשמים?" השיב החזון איש בשאלה. "ואולי, אם תחרשו בסוכות וקדימו בחרש יותר מדי, ואז יגרם לכם הפסד דוקא מפאת העבודה בחול המועד?". קיבלו אנשי "קוממיות" דברי החזון איש ללא עוררין, ולא עסקו בחרש בחול המועד. חלף חג הסוכות, וגשם עדיין אינו יורד. השערות של הגאון נתאמתה, ובאותה שנה החלו הגשמים לרדת רק בסביבות חנוכה. כל אותה העת עצר הגשם ולא ירד על הארץ, כאילו המתין לחקלאי קוממיות 'גיבורי כח עושי דבר' שסיימו את מלאכת הזריעה.

ימים חלפו והצטרפו לשבועות ובשדות קוממיות החל מתרחש הפלא, עת החלו צצים גבעולים רכים של חיטה מן האדמה שנזרעה בזרעים מתולעים. באותה שנה היתה תנובתם של שדות קוממיות טובה באיכותה כאילו נזרעו השדות בזרעים המשובחים ביותר. ואילו כל הישובים בסביבה שכבר חרשו את השדות בסוף השנה הקודמת - שנת השמיטה, וזרעו מיד בתחילת שנת תשי"ג, גללו שהגשמים בוששו מלהגיע, כל הזרעים שזרעו נרקבו בקרקע היבשה. כאשר נודע הפלא ברבים, באו נציגי קיבוץ

קבלנו הוראות מדרן

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף
ראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

JERUSALEM ירושלים ז' ניסן ה'תש"פ

קריאת קודש

לאחי ורעי שלומי אמוני ישראל אוהבי התורה ושוחרי תשובה, ה' עליהם יחיו- שלומכם ישגא לעד!

לרגל מלאת "עשרים שנה" להוצאתו לאור של העיתון "יום ליום" אשר הינו שופרה של יהדות ספרד המעטירה, הנני לברך ולי נאה לברך את העוסקים במלאכת הקודש, הועדה הרוחנית, עורכי המוסף התורני, ועורכי העתון, שיזכו לעלות מעלה מעלה וימשיכו לשמש כשופרה של יהדות ספרד המעטירה בדברי יוסף ואמת, להגדיל תורה ולהאדירה לגאון ולחפארת.

לצערינו ולראבון נפשנו שרויים אנו כיום בעידן של ליקוי מאורות רוחני, ובדור תהפוכות, אשר בו רוב ככל אמצעי התקשורת מסלפים ומעוותים את דמותם של אחינו הספרדים ועדות המזרח, ובפרט את שומרי התורה והמצוות החרדים לדבר ה' וקולם של מנהיגי וגדולי הדור של הספרדים אינו נשמע, ומסריהם הקדושים אל עם הקודש אינם נקלטים, ותחי האמת נעדרת, נרדפים אנו עד צואר וכל משנאנו נשאו ראש, והם מבקשים להתגולל עלינו בעלילות ובדברי כחש וכזב אשר אין בהם מעט מהאמת.

קרן אור באפילה, הוא העיתון "יום ליום" אשר מיוסד על אדני התורה ומבועי היראה, עיתון טהור אשר נקי מרכילות ולשון הרע, אשר תחת פיקוחה המתמיד של הוועדה הרוחנית עבר שינויים רבים לטובה ומדווח על ענייני היום ושעה שבכל אתר ואתר, והמתאר בכשרון את הנעשה והנשמע במעגל חיינו, לצד דברי תורה ופרקי הגות ומוסר מאת רבני מאורי וגדולי הדור שליט"א, וכתבות אשר היום בבחינת אספקלריה המאירה את דמותם של אחינו הספרדים ועדות המזרח החרדים לדבר ה' בדורינו ובדורות שקדמו לנו.

אשר על כן אליכם אישים אקרא, בבקשה לבוא לעזרת ה' בגיבורים, ולסייע בעוז ובתושיה בכל יכולתכם להמשיך הצלתו והתעצמותו של עיתון "יום ליום" ואיש לאחיו יאמר חזק להרבות את מספר המנויים, למען נוכל להשמיע את קול תורתנו הצרופה ברמה כדעת רבותינו וקדמונינו ללא חת. אחי ורעי חגרו בעוז מותניכם לסייע בהצלת משימה חשובה זו.

והנני לברך את כל הקוראים והעושים למען מטרה קדושה זו, וכל המסייעים בהאדרת עתוננו "יום ליום" שבכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו, ברוב עושר וכל טוב. אמן.

בברכת התורה

עובדיה יוסף
ראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

מחלקת מנויים - דרכי התקשרות:

טלפון: 03-9235216 שלוחה 4 פקס: 03-9235218

דוא"ל: sub@yomleyom.co.il

הודעות SMS/WhatsApp: 0533374342